

SVOBODA

VSEBINA:

Cvetko Kristan: K 75 letnici Karla Kautskega.

Edvard Simmel: Kako si je človek ustvaril boga. (Nadaljevanje.)

Ladislav Lakatos: Iz milijonarjevega dnevnika.

Tone Čufar: Na praznik smrti.

Ciril Štukelj: Radio, kultura, delavstvo.

Heinz Luedecke: Nova plesna umetnost (s slikami).

Mile Klopčič: Iz režijske knjige recitacijskega zborā.

10 zapovedi za »Svobodaša«.

Tone Seliškar: Cesta.

Talpa: Novi ruski roman — Fiodor Gladkov.

Tone Čufar: V kačjem carstvu.
Ne bodite tako mlačni!

Heinz Luedecke: Problemi zakona.
Mladinski vestnik.

Društveno življenje.

Po svetu.

Knjige in knjižnice.

Dramatika.

Telovadba in sport.

Tiskovni sklad »Svobode«.

Listnica uredništva.

MEŠTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

(GRADSKA ŠTEDIONICA)

LJUBLJANA

PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 5

USTANOVLJENA LETA 1889
TELEFON ŠT. 16 - POŠTNI ČEK 10.533

Stanje vloženega denarja nad 365 milij. Din

sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun, in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. / Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti

Rentni davek od vložnih obresti plačuje hranilnica sama, tako da vlagatelji dobe polne obresti brez odbitka

Jamstvo za vse vloge in obresti, tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen!

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " polletno	18—
" " četrletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.	
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.	

Cv. Kristan:

K 75letnici Karla Kautskega.

Veliki učitelj znanstvenega socijalizma, Karl Kautsky, je praznoval 16. oktobra t. l. čil in zdrav svojo 75 letnico. Nihče drugi od še živečih znanstvenikov ni toliko doprinesel k izoblikovanju marksistične znanosti kot baš Karl Kautsky. Ne vem, ako obstoja kako polje družabnega življenja, ki bi ga Kautsky ne preiskal na svoj temeljit način. Še več kakor za razširjenje naukov znanstvenega socijalizma, je storil Kautsky za izoblikovanje in poglobitev znanstvenega socijalizma. Kautsky je tako po svojem obsežnem znanju kakor tudi po svoji neomajni prepričevalni zvestobi za mladino vzor-moža. Kajti Kautsky ni le velikan v kraljestvu duha. On je tudi mož značajnosti in stanovitosti. Naziranjem, ki si jih je pridobil na podlagi vestnih in podrobnih študij, je brezpogojno zvest. Po prehodnih časovnih prilikah se ne pusti premotiti v zasledovanju svojih ciljev in vrednotenju svojih dognanj. To je dokazal povsem jasno v težkih letih vojne; v onih mukepolnih letih, ki so bila za mednarodni socijalizem dvojno in trojno bolestna. Kajti k vsemu telesno človeškemu trpljenju one grozne dobe se je pri mednarodnem socijalizmu pridružilo še spoznanje nesmiselnosti blaznega ljudskega klanja. Neomajno je vztrajal tedaj Kautsky na velikih idealih mednarodnega socijalizma in se s polnim pravom boril proti kakršnikoli koncesiji ali nagnjenju za koncesije tedanjim mogotcem.

Dasi ali pa prav zato, ker se prišteva Kautsky k predvsem in v največji meri internacionalno orijentiranim socijalistom, je že od vsega početka z največjo odločnostjo odklanjal zablude ruskega komunizma. Z največjo ostrino je nastopil Kautsky proti potvorbi socijalizma, ki so jo izvedli v povojni dobi komunisti, opirajoč se edino na povsem svojevrstne ruske izkušnje. Kakor malo se Kautsky moti v tem, da pripada sili ne nemal pomen v dosedanjem razvoju človeške družbe, tako odločno odklanja — in to s polnim pravom — komunistično teorijo, ki vidi v premaganju kapitalistične družbe pretežno vojaški problem. Sadovi njih početja so dali Kautskemu popolnoma prav. Z neprekosljivo jasnostjo kaže Kautsky zlasti v svojem zadnjem delu o materijalističnem zgodovinskem nazoru, kako so končno vedno zopet gospodarska dejstva in potrebe odločujoče za smer družabnega razvoja. Pa tudi sicer predstavlja zlasti Kautskega zadnje doslej izišlo delo o materijalističnem zgodovinskem nazoru sam neizčrpen vir najglobljega in najtemeljitejšega socijalističnega spoznanja.

K svojim velikim zaslugam za prosvitljenje in povzdigo mednarodnega proletarijata je Kautsky dodal baš v zadnjem času s svojim doslej zadnjim delom o materijalističnem zgodovinskem nazoru novo, neminljivo zaslugo. Zlasti

mladina mu je zato hvaležna. O materialističnem zgodovinskem nazoru, ki spada k osnovnim naukom znanstvenega socializma, so doslej veliki teoretiki socializma sorazmerno le malo pisali. Sedaj je zamašil Kautsky to občutno vrzel v literaturi mednarodnega socializma. Za vsakogar, ki hoče globlje vnikniti v nauke znanstvenega socializma, je odslej odstranjena že vnaprej množina težkoč in nesporazumljenj, s katerimi se je moral preje zelo boriti.

Ravno mladina pa bo cenila to delo tem bolj, ker kaže njenemu stremljenju za znanjem nova pota.

Nič manj ostro kakor proti vsem slučajnostnim teorijam in pačenjem marksizma od strani komunistov je nastopil Kautsky od vsega začetka proti komunistični politiki cepljenja. Sploh ima Kautsky kljub svojim obsežnim študijam in svojemu neprestanemu pisateljskemu delovanju stalen živahen duševen delež na neposrednih bojih mednarodnega proletarijata. Vedno in povsod se v socialistični Internaciji posluša in upošteva njegov modri nasvet. Vse življenje se je Kautsky kolikor mogoče izogibal javnemu nastopanju, osebni moči in vplivu. Hotel je in hoče delovati le s svojim razumom, s prepričevalno silo svojih idej. Brez dvoma je storil tudi s silo svojega mišljenja zelo mnogo za razvoj socializma. Baš proletarska mladina, katere naloga mora vsikdar biti, da čimnajgloblje vnikne v miselni svet socializma, gleda z globokim spoštovanjem na Kautskega. Ob 75 letnici se mu zahvaljuje za vse bogate darove, ki ji jih je daroval v svojih neminljivih delih.

*

O Karlu Kautskem gl. še »Pod lipo« I. I. (1924): Rudolf Golouh: Karl Kautsky (str. 177) in Historicus: H Kautskega sedemdesetletnici (str. 179). Od del Kautskega je izšel v slovenščini le Anton Kristanov prevod Erfurtskega programa in sicer v petih zvezkih: I. Kdo uničuje proizvajanje v malem? II. Proletariat. III. Kapitalistični razred (I. 1908 v Idriji). IV. Država prihodnosti (1911 v Ljubljani). V. Razredni boj (1912 v Ljubljani).

Od njegovih del, izšlih v originalu (nemškem jeziku), naj omenimo najvažnejša: *Die materialistische Geschichtsauffassung*, izšlo 1927 l. v založbi Dietz (obsega okrog 1800 strani); *Die Vorläufer des neuen Sozialismus*; *Der Ursprung des Christentums*; *Thomas More und seine Utopie*; *Die proletarische Revolution und ihr Programm*; *Karl Marx' ökonomische Lehren*; *Parlamentarismus und Demokratie*; *Terrorismus und Kommunismus*; *Die Internationale und Sowjetrussland*; *Sozialismus und Landwirtschaft*; *Der Weg zur Macht*; *Ursprung der Familie*; *Die Agrarfrage*; *Konsumvereine und Arbeiterbewegung*; *Ethik und materialistische Geschichtsauffassung*; *Bernstein und das sozialdemokratische Programm*.

Edvard Simmel:

Kako si je človek ustvaril boga.

Prehod k pastirskemu življenju; premestitev bogov na zvezdnato nebo.

V prvih časih totemizma se je klan (klan pomeni tedaj skupno živečo gručo sorodnih ljudi) hranil večinoma z lovom in nabiranjem užitnih plodov ter rastlin. Polagoma so se začeli hraniti tudi z domačimi živalmi. Živinoreja v pravem pomenu te besede je bila še nepoznana, ker človek ni imel sredstev, s katerimi bi meril čas. Prihajanje in odhajanje nekaterih ptic, cvetenje rastlin in drugi prirodni pojavi so bila edina sredstva, s katerimi so mogli predvidevati menjavanje letnih časov. Za početek in uspeh svojega podjetja je bil torej človek še skoro popolnoma odvisen od slučaja.

Skušajmo si prav jasno predočiti to stanje, prestavimo sami sebe v položaj ljudi one dobe. Nobene astronomije ne bi poznali. Čas bi bil za nas nepretrgana vrstitev dni in noči, dobrih in slabih letnih časov. Nobene predstave ne bi imeli

niti o solnčnem letu, niti o mesecih ali tednih in bi se torej po njih ne bi mogli ravnan pri poljedelstvu ali živinoreji.

V najslabšem slučaju bi si mogli pomagati s tem, da bi šteli dneve. Toda človeku v dobi totemizma tudi ta izhod ni bil odprt. Vsaj je mogel šteti le do 10 ali kvečjemu do 20, če si je pomagal s prstmi na rokah in nogah. Naša organizacija dela, ki sloni na razdelitvi časa, je torej eden najvažnejših faktorjev človeške kulture. In kako malo se tega zavedamo! Šele z dolgotrajnim in skrbnim opazovanjem meseca, s kopičenjem izkušenj mnogo rodov se je človek naučil tega.

Počasi je človek ugotovil, da je od začetka dobrega do konca slabega letnega časa napravila luna 12 sličnih sprehodov po obnebu, da je trajala nosečnost svinje 2 meseca, nosečnost ovce in koze po 5, krave 7 in kobile 11 mesecev. Če žena ob povratku meseca ni imela menstruacije, je moral 9. mesec prinesiti otrokovo rojstvo.

Ko je človek vse to vedel, se mu ni bilo treba več podajati v gozd na slepo srečo. Mogel si je v naprej izbrati primeren čas za to in ono. Na ta način je bilo zbiranje podov vedno izdatnejše, množila se je živina in za vse to bogastvo se je imel človek zahvaliti mesecu.

Brez določenega namena ne napravi človek nobenega giba, nobenega dela. Tudi, če ničesar ne dela, ima neki namen. Da se nič ne zgodi brez namena; s tem je človek tako navdahnjen, da v splošnem še danes presoja ves svet samo s stališča svoje koristi. Ne zaveda se tega, da se baš človek v glavnem ravna po okolščinah, ki mu jih daje svet. Nasprotno misli, da je namen sveta človek, da je vsaka stvar na svetu edinole zato tu, da služi človeku.

Človek totemistične dobe si prav tako ni mogel predstavljati, da bi se karkoli dogajalo brez določenega namena. Za živo bitje je smatral zato tudi mesec, ki se more gibati, ki prihaja, menja svoje mesto in zopet odhaja kakor človek. Zato mu je pripisoval lastno voljo in je menil, da hoče tudi mesec s svojim potovanjem doseči določen rezultat.

Kakor je bil človek hvaležen mesecu, ki mu je kazal čas in s tem olajšal razdelitev dela, se je tudi bal, da ne bi to nebesno bitje nekoč izpremenilo svojega dobrega mnenja o ljudeh. Zato si je človek skušal ohraniti njegovo naklonjenost. To je upal doseči z istimi sredstvi, s katerimi išče človek pomoči pri soljudih, t. j. s prošnjami in darili. Kako bitje je bil mesec? Ko ga je primitivni človek opazoval, si je predvsem rekel, da je to živo bitje. Kajti po mnenju človeka totemistične dobe je bilo živo vse, kar se je gibalo. Ker je pa mesec eksistiral že iz pradavnih časov, je moral biti bitje, ki je večno živelo. Mesec je postal b o g.

Bog-oče, bog-sin in božja mati.

Naravno je, da je mesec, ki je postal bog, postal predmet najživahnejšega opazovanja. Človek je polagoma razumel posamezne stopnje meseca: prvi krajec, polmesec, polna luna, polmesec, zadnji krajec — v tem smislu, da je to enotno bitje, ki raste in pada in s tem izraža posamezne stopnje življenja: rojstvo, mladost, zrelost, propadanje, smrt. Tako je primitivni človek prišel do zaključka, da se je bog rodil kot majhen otrok, da je rasel in da je (s polno luno) dosegel svojo polno starost. Potem je postal bog star in je končno izginil ljudem izpred oči. V četrti noči pride na svet novi mesec (prvi krajec). To je bil po mnenju tedanjega človeka sin pravkar izginulega boga. In tako je človek najprej ločil boga-očeta in boga-sina. Ta pa še ni imel nobene družice. Ljudje so stali pred izbiro, da ali rečejo, da je sin iz očeta, ali pa da kakorkoli napravijo mater za boga-sina. Nekatera plemena so se odločila za prvo, nekatera za drugo.

Sedaj bomo razumeli izvor premnogih pravljič, da so nekatera božanstva nastala iz glave, kolkov ali velikega prsta boga-očeta, ali ono indijsko bajko, po kateri se je Brama razdelil v dve bitji in je s tem ustvaril samega sebe. (Brama je bog-oče Indijcev.) Največje število ljudskih plemen se je odločilo za to, da bogu-sinu dajo mater. To nalogo so različna plemena različno rešila.

To najdemo popisano v sporočilih Grkov in Judov. Sv. pismo Judov pripoveduje, da je bog za prvega človeka Adama ustvaril ženo s tem, da mu je vzel eno rebro in to izpremenil v ženo. Ta pravljičica se nam zdi fantastična in čudovita. Če si pa predstavimo, da Judi poročajo o ustvaritvi žene prvega človeka tako, kakor so v svoji domišljiji napravili ženo bogu, potem nam je ta zgodba priprosta in logična. Mi imenujemo eno stopnjo meseca — krajec, drugi — srp, Judi so jo označevali — rebro. Bog (mesec) si je torej ustvaril svojo ženo iz svojega zadnjega rebra (zadnji krajec). Mnogo grških plemen je označevalo prvo mesečev stopnjo s »fallus«, t. j. z moškim spolnim členom, ki v svoji zakrivljeni obliki tudi spominja na srp ali krajec. Ker fallus s svojo obliko in s svojo funkcijo, s svojim semenom poraja življenje, so ga Grki in mnogo orientálnih ljudstev uporabljali za upodabljanje božje podobe.

Neko pleme na otoku Cyper, ki je videlo mesečev krajec zahajati na obzorju v morje, je iz tega napravilo sedečo bajko. Bog-sin Kronos je odrezal svojemu očetu Uranos spolni člen in ta je padel v morje. Iz morja pa je vstalo novo božanstvo — boginja Urania. Ime te boginje in bajko o njej so Grki kasneje prenesli na svojo boginjo Afrodito. Človek je torej bogu ustvaril ženo, da bi mogel sinovo rojstvo razjasniti po pravilih narave.

Toda za tega novega boga so prav tako potrebovali ženo, da razjasni rojstvo naslednjega meseca. Za to je vedno služila zgoraj omenjena mesečeva faza. Če je ta ohranila svoje ime, je moral novi bog poročiti svojo mater. Če pa je dobila novo ime, je novi bog poročil svojo sestro, kajti tudi ta je bila kakor njen soprog potomka prejšnjega mesečevega para. Ni se nam torej treba čuditi, da najdemo v pripovedkah raznih ljudstev bogove, ki poroče svojo mater ali sestro.

Bila so pa tudi plemena, ki te rešitve niso mogla sprejeti, ker so živela še strogo po pravilih totemizma, ki je zapovedoval eksogamijo, t. j. prepoved ženiti se v okvirju istega plemena. Ta plemena so to vprašanje rešila na ta način, da so pustili, da je bog-oče prišel na zemljo in da si je med hčerkami ljudi izbral svojo ženo. Tako mnogo pravljič pripoveduje, kako pridejo bogovi na zemljo, da tu ugrabijo devico. Mnogo teh zgodb pripoveduje, da si je bog ob tej priliki dal postaviti kake živali. To ni čudno, ker je bila prvotno vedno kaka totemska žival skrivnostno bitje, ki se je izpremenilo v mesečnega boga.

Druge pravljičice pripovedujejo, da je prišel bog kot svetlobni žarek na zemljo in da je kot tak oplodil devico, ki je po brezmadežnem spočetju dala življenje božjemu sinu. Rojstvo božjega sina po devici pripisujejo Grki bogu Apolonu, Egipčani Ozirisu, Perzijci Mitri, Babilonci Tamuzu, Judi Jezusu.

Podobo device z božjim sinom v naročju najdemo pri mnogo ljudstvih. Najzanimivejši med temi sta podobi feniške boginje Tanit, ki drži v svojih rokah polno luno in mesečev srp, in božje matere Hator, ki jo predstavljajo s kravjo glavo, z mesečevim krajcem med rogi in z otrokom Ozirisom na kolenih. Sij polne lune (sveti sij) za glavo device Marije spominja na to.

Mehanična ustvaritev večine bogov.

Potem ko smo spoznali, kake posledice je moralo imeti novo naziranje o mesecu, hočemo ugotoviti celotni rezultat, ki je nastal iz tega pojmovanja.

Vsak novi mesec je pomenil rojstvo novega boga in za mnogo plemen tudi rojstvo nove boginje, ki je bila žena novega boga in mati naslednjega meseca. Rojstva božanstev so torej sledila popolnoma mehanično drug drugemu. Človek jih je štel, kolikor daleč je segalo njegovo poznanje števil.

Nobena zgodba nam ne pripoveduje, kako se je vedel človek, ko je pričel pojmovati, da mesec vsako leto rodi 12 bogov ali 12 božanskih parov. Nastalo je toliko bogov, da si jih je mogel človek predstavljati samo kot prave božanske klane prav tako, kakor so obstojali človeški klani. (Ime klan je razloženo začetkom te razprave.) Sv. pismo Judov razumeva potomstvo božjih otrok tako-le:

»Tedaj so videli božji sinovi hčerke ljudi, da so bile lepe, in so si iz njih vzeli žene, ki so jih izbrali . . . V istih dneh so bili na zemlji orjaki. Te so rodile hčerke ljudi od božjih sinov, ki so prišli k njim. To so orjaki, ki so bili od nekdanj možje slave.« (1. Mojzesova knjiga, 6. poglavje, 2.—4. verz.)

Različne zgodbe raznih grških plemen nam sporočajo veliko število božjih rodov pod imeni »titani«, »gigantje« in »kentavri« (polčlovek-polkonj).

Iz te množice bogov je človek še nadalje poviševal velikega boga-stvarnika, organizatorja človeškega življenja.

Kot prvega boga-stvarnika so splošno smatrali prvi mesec, ki je označeval pričetek dobrega letnega časa. Drugi so veljali kot njegovi bratje in sestre ali kot njegovi otroci, pomočniki in namestniki. Človek jim je pripisal posebna področja: vladanje nad dežjem, vetrovi, roso, nadzorstvo nad mrtvimi, vodstvo solnca, morja, zaščito lova itd.

Ker so bili vsi bogovi ustvarjeni po podobi meseca in ker je ta vendar eksistiral v enem samem vzorcu, so bili ob pričetku svojega obstoja zelo podobni drug drugemu. Ker je mesec večno kazal iste pojave, je moral človek priti do spoznanja, da se nikakor ni pri vsakem novem mesecu rodil nov bog. Polagoma prepričan, da so vedno isti meseci dobrih in slabih letnih časov, ki se vedno znova ponavljajo, je človek prešel k veri v v s t a j e n j e svojih bogov.

Od tedaj je spadalo vstajenje k verskim nazorom ljudi. Prav tako, kakor minejo 3 dnevi, da se mesec znova pojavi, najdemo v zgodovini mnogo bogov zgodbo o njihovem vstajenju po 3 dneh. Tako nam pripovedujejo Egipčani o vstajenju svojega boga Ozirisa, Perzijci o vstajenju boga Mitre, Grki isto o bogovih Bakhos in Adonis, Judi o Jezusu.

Razume se, da število božanstev ni moglo ostati vedno isto. Če se je več plemen združilo v večjo celoto — prostovoljno ali pod pritiskom vojne — niso mogla ohraniti polnega števila svojih božanstev. One, ki jim je pripadalo isto področje, so združili v eno osebnost. Važne izpremembe v številu bogov in njihovih dolžnostih napram ljudem je končno povzročil gospodarski napredek in njega posledice za človeško življenje.

(Dalje prihodnjič.)

Podružnice, podpirajte list z rednim obračunavanjem članarine!

Ali so Tvoji znanci in prijatelji že vsi člani »Svobode«?

Ladislav Lakatos:

Iz milijonarjevega dnevnika.

Ni tat tisti, ki krade, nego tisti, ki je neroden, da ga zaprejo.

Srečo imenujem, kar mi je koristno. Resnična sreča pa je tisto, kar koristi meni, a drugim škoduje.

Nesebičnost je tisto, kar pozneje obžalujemo. Dobro delo pa tisto, kar obžalujemo po navadi že v naprej.

Človek ne je samo zato, da se nasiti, nego tudi zato, da drugim ničesar ne ostane.

Moč imenujem to, s čimer se da drugemu škodovati. — Razumen človek

črta iz svojega besednjaka besedo »dovolj«. Zakaj, ničesar ni dovolj. Življenje ni dovolj; ženske niso dovolj; denar ni dovolj; uspehi niso dovolj. In dovolj tudi ni število tistih tvojih konkurentov, ki si jih premagal in uničil... Denar ti je lahko ukraden; ženo ti lahko odpeljejo; hišo ti lahko zasede rdeči petelin. Celo obed, ki si ga snedel, ti lahko izrežejo iz želodca... Če pa si ubil samo eno muho, ne oživi nikoli več, niti jo bo mogel kdo oživeti. —

Ne poroči ženske, ki te ljubi, ker pozneje ne boš mogel razumeti, zakaj te goljufa.

Lepa ženska ti povzroči sramoto, ako te zapusti, grda, ako postane tvoja žena. Nasilnica je tista, ki se ti upira.

Ako imaš izbirati med ljubezensko skrbjo in zobobolom, izberi na vsak način prvo. Zakaj zobje lahko zelo bole.

Ne povzročaj po nepotrebnem zla, nego samo toliko, kolikor je potrebno za zabavo in korist.

Najdejo se moški, ki so zelo ponosni na svoje u-

boštvo. To so pesniki. Najdejo se ženske, ki so ponosne na svojo nelepoto. To so takozvane inteligentne ženske. Čuvaj se pred enimi in drugimi.

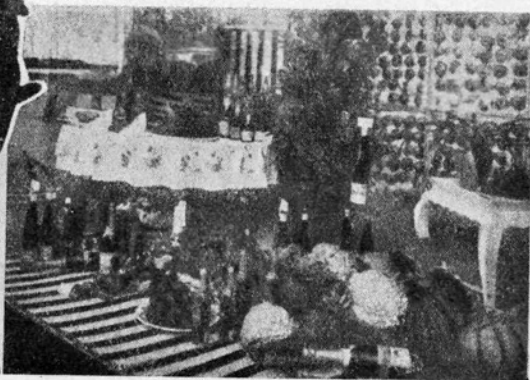
Ženske se mi resnično smilijo. Ako hočejo goljufati svoje može, store to lahko le z drugimi moškimi.

Pesnik, ki ga cenim, je Heine. Napisal je pregovor: »Naj beračijo, ako so lačni.«

Tri stvari so nedopustljive: grda ženska, nenadarjen pesnik in ubogi trgovec.

Jaz sem dober človek. Zakaj bil bi lahko še mnogo slabši.

Ni res, da ne ljubim umetnikov. Nasprotno. Po mojem se začne človek pri Botticelliju*). Razume se, ne pri tistem, ki slika sliko Botticellija, nego pri tistem, ki lahko sliko Botticellijsvo kupi. Posmehujejo se mi, govorec: »To je estetika milijonarjev.« Drži. Ali zakaj bi morali ravno milijonarji imeti estetiko? Imajo morda estetiki milijone? . . . Nemogoča družba. Tu obešajo slabe slike, a slabe slikarje puščajo pri miru . . . Sama »tihožitja« in sami »odmori ob potoku«. Nevzgojne slike, na katerih se odmarajo krepki, dela zmožni mladi ljudje pri belem dnevu ter ničesar ne delajo. Vprašam: kako se naj v tej državi delo ceni, kako naj bo trgovska bilanca aktivna, kako naj narašča produkcijska zmožnost tovarn in industrije, ako se take slike delajo in propagirajo lenobo?

Kdor je revnejši od mene, je osel. Kdor bogatejši, je tat.

Neumnjež zasluži denar, da ga lahko izda. Razumen ga izdaja, da s tem zasluži denar.

Pravijo, da sem tat, falot, goljuf. Ali o tem se sedaj ne debatira. Gotovo pa je, da bi me smatrali, ako bi bil ubog in nesrečen, za dobrega in ljubeznjivega mladca, da, celo za izobraženega človeka. Ljudje bi me pomilovali in dopustili, da od lakote poginem. Tega pa ne maram. Dober človek sem in ne maram, da bi se svet radi mene žalostil. Naj se rajši žalosti moje srce nad svetom. Moje srce to prav gotovo zdrži mnogo bolje.

*) Znameniti umetnik.

Nekateri človek dela, da bi jedel; drugi, da bi se oblačil; tretji, da bi se učil; četrti, da bi lahko ljubil. Jaz ne delam. Ne utegnem. Moram pustiti, da delajo za me drugi.

Bedo treba na vsak način olajšavati. Ali tudi jo povzročati. Ker — bomo previdni — kako bomo mogli olajšati bedo popoldan, če je nismo dopoldan povzročili. Resnično dober človek skrbi vedno za to, da je dovolj nesrečnežev, katere lahko rešuje.

Lepo je, kar se ne da poplačati. Ljudje niso lepi.

Balzac je napisal sto knjig. Vsled tega je lenaril celo življenje.

Poznal sem nekoč resnicoljubno žensko. Lagala je vedno to, kar mi je bilo prijetno.

Moje je, kar sem vzel drugemu.

Moje je, kar se mi ne more vzeti.

Tvoje, česar ne želim imeti.

Kdor piše knjigo, krade čas svojemu sočloveku. Namreč tistemu, ki knjigo čita.

Nadarjen pisatelj pripravi ljudi v gledališču na jok, to je res najnadarnejši človek na svetu.

Ne boj se lažnjivcev. Neškodljivi so, zakaj ti veš, da je njih vsaka beseda laž. Ali tresi se pred odkritosrčneži, zakaj, nikdar ne veš, kedaj lažejo.

Stopnja dostojanstva lažnjivcev je: 1. ženska, 2. politika, 3. odvetnik, 4. dolžnik. (Prevedel Iv. Vuk.)

Tone Čufar:

Na praznik smrti.

Čemu molitev, luči, cvetje in solze,
zakaj ta grda hlimba ob grobovih?
Milijoni mrtvih nam preživo govore
s prerano smrtjo, z mučeništvom svojim,
da je vse zgolj hinavščina in laž,
kar jim v spomin poklanjamo ljudje.

V ognju in krvi, v divjem sovraštvu
igrali strahotno smo igro sveta,
izgubljali srce in duše v prostaštvo,
blazneče drveli v objeme gorja,
teptali drug drugemu zadnje pravice,
svoje domove smo rušili v prah;
zdaj se bojimo grozne resnice,
lastnega dela nas je zdaj strah.

Čemu bojazen, žalost in ves naš obup,
zakaj sramotna smešnost praznovanja?
Maske snemimo, vrzimo se v hrup
demonške norčavosti z jakim pogumom;
prevpijmo bolešt, veseli bodimo,
v pijačo poslednjo nalijmo si strup!

Ciril Štukelj:

Radio, kultura, delavstvo.

Prosvetni odsek Delavske zbornice se razgovarja s Prosvetno zvezo kot gospodarico ljubljanske radio-oddajne postaje o organiziranju radio-predavanj za delavstvo. Delavska zbornica si je za svojo lepo dvorano v Ljubljani nabavila moderni radioaparatus, ki bo mogel delavstvu podajati vsa predavanja, pevske in glasbene točke z vso brezhibnostjo, ki jo pač zmore današnja radio-tehnika. Vzpričo teh dejstev moramo »Svobodaši« spregovoriti svojo besedo.

V svojem družabnem izvoru je obetal radio, da postane kupčijsko podjetje v največjem kapitalističnem stilu. Njegova razvojna pot naj bi šla v slično smer, kakor film. Taki izgledi so bili seveda le za velike države, ne za malo dravsko banovino. Udeležba države pri radiu je pa omejila svobodo radia, predvsem pa njegovo kupčijsko stran.

Posamezni proletarec v nasprotju z zgodovinsko idejo svojega razreda ni niti čisti razredni borec, niti neposredni nosilec nove kulture. Še več! Posamezni proletarec je s svojo nepolitično platjo življenja še vedno najbolj blizu malomeščanu: ljubi in išče sredstva, s katerimi bi pozabil na resnično življenje. In radio je tako zabavno sredstvo. Globoke izobrazbe radio ne more nuditi, ker cenzura črta vsako tendenčnost in bdi nad takozvano nevtralnostjo. Pri tem bo tudi ostalo, dokler ostane pri sedanjem ravnotežju družabnih sil. To dejstvo je treba lepo priznati in ne se vanj po nepotrebnem zaletavati. Gre za to, v koliki meri je lahko proletariat deležen radio-kulture v svojo korist.

Radio-oddajna postaja mora računati s svojimi poslušavci, ki ji nudijo del materialnih dohodkov. In gotovo je med radio-poslušavci vsaj toliko delavcev in nameščencev kakor kmetov ali pristnih meščanov. Zato bo radio-postaja privoščila posebno delavsko uro. Ljubljanska radio-postaja k svoji otvoritvi ni povabila Delavske zbornice kot oficijelne predstavnice vsega delavstva dravske banovine. Delavske ure, ki so bile doslej v radiu, niso bile urejene po nobenem enotnem pravcu. To je razumljivo. Kajti delavske ure ne more nihče drugi organizirati kakor delavske kulturne organizacije s svojimi živimi močmi.

Če se hoče dosedanje stanje izboljšati, če se hoče delavstvu odstopiti upravičeni delež pri radiu, naj poklicani krogi upoštevajo sledeče:

Vsakotedensko delavsko uro (ki pa ne sme obsegati samo 20 minut) naj organizira prosvetni odsek Delavske zbornice, ker ta združuje vse naše delavske prosvetne organizacije. Prosvetni odsek naj ima v tem oziru določeno avtonomijo: n. pr. nihče nesme brez predhodnega dovoljenja prosv. odseka DZ predavati med delavsko uro.

Cenzuro naj vrši prosvetni odsek DZ, seveda v sporazumu z radio-oddajno postajo.

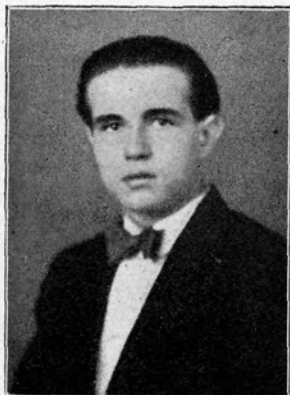
Prosvetni odsek Del. zbornice bo pa menda že znal pritegniti sotrudnike iz ljudi, ki resnično v delavskih organizacijah delujejo, bodisi kot predavatelji, strokovnjaki, pisatelji, pesniki, recitatorji itd. Tudi kulturne delavske prireditve (pevske in druge koncerte itd.) bo gotovo vsak delavec rad poslušal. Westfalski rudar bo vesel, ako bo mogel poslušati pesem svojih tovarišev iz Trbovelj.

Praksa sama nam bo dajala novih nasvetov.

Da se torej razumemo: pri sedanjem razmerju družabnih moči skušajmo delavski vpliv čim bolj uveljaviti v radiu, pri idealnejšem stanju se pa naše današnje zahteve tudi znatno idealizirajo. Nanoben način pa ne moremo sodelovati pri radiu, ne da bi stavili določenih pogojev. Kajti le dobro urejena delavska ura bo koristila tako delavstvu kakor radio-kulturi.

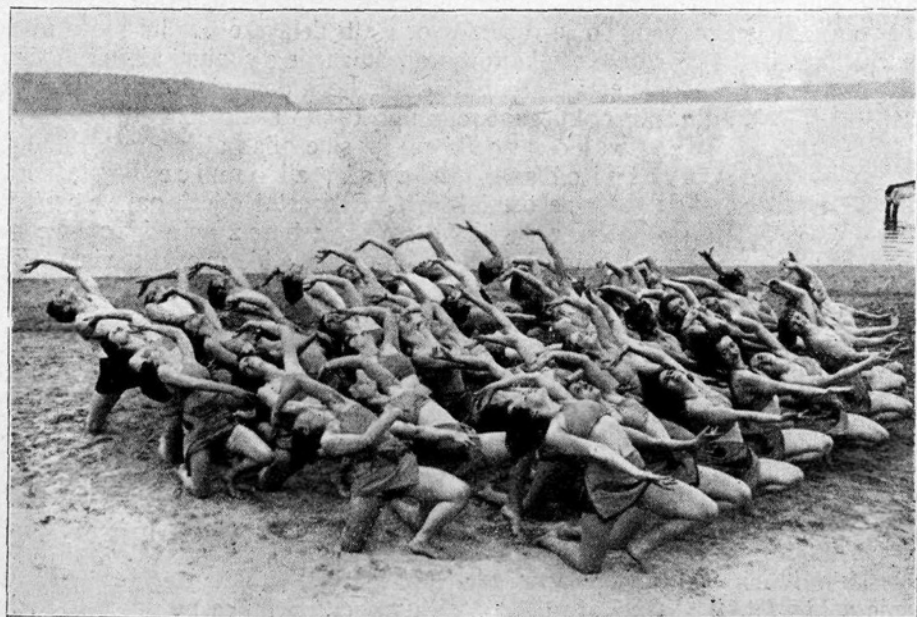
Heinz Luedecke, Berlin:

Nova plesna umetnost in njene socialne naloge.

H. Luedecke.

Človek kot član družbe je postal danes zopet predmet umetniškega ustvarjanja. Umetnost, ki ne upošteva sodobnih socialnih problemov, ki služi samo »lepoti« in pa užitku posameznika, nima pravice obstoja. Esteticizem in individualizem, ki sta dosegla v preteklem stoletju višek, sta v svetovni vojni popolnoma propadla. Tenak pajčolan lepote, ki ga je meščanska civilizacija razprostrla nad vsakdanjo resničnostjo, se je raztrgal v bobnenju topov. V krvavih močvirjih bojnega polja je moral izginiti individualizem in v strahotah svetovnega klanja se je rodilo tovarištvo, ki ga moramo smatrati za življensko celico nove družbe. Posameznik ni pomenjal na bojnem polju nič, vsakdo je bil vkljenen v takt in ritem skupnosti. Čeprav obsojamo nesmiselno klanje, vendar moramo priznati, da je vzrasla na bojnem polju ena dobra stvar, namreč smisel za skupnost. Ljudje, ki so zavestno doživeli na bojnem polju nemogoč posameznika, se po polomu starega sveta ne morejo več navduševati za individualizem. Ti ljudje tudi ne morejo več priznavati tega, da pride lahko do visokih mest oni, ki zna nekaj grških besed in mrtvih letnic. Svetovna vojna je zločila vero v vrednosti takozvane »izobrazbe« in vero v eksistenco nadčloveške lepote. Da bi se rešili smrti, so se morali vojaki naučiti teči, skakati, plezati in plaziti se, kajti znanje števil in formul jih ni rešilo pred kroglo. V blatu strelskih

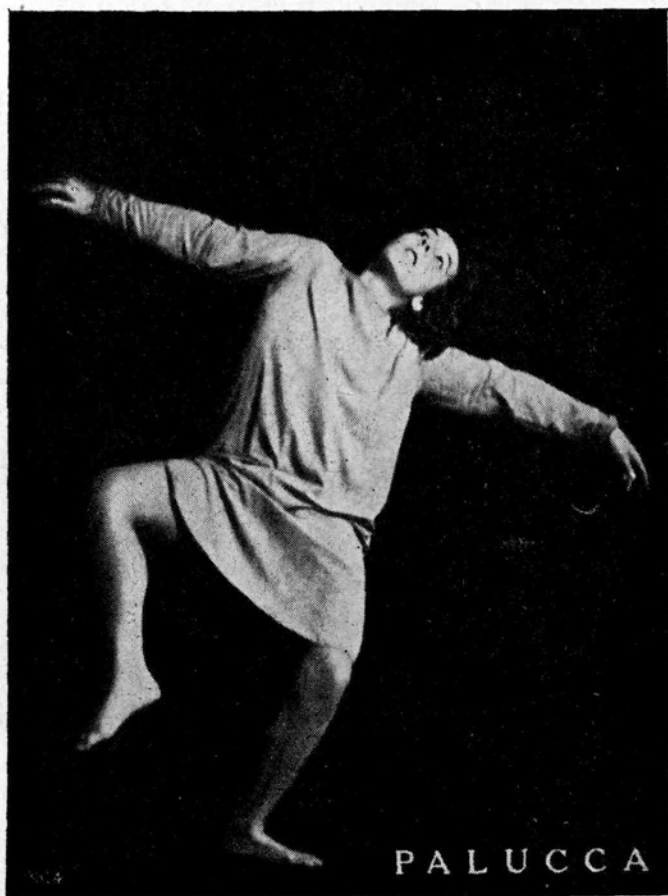

Vaje berlinske Labanove skupine.

jarkov je odkril Evropejec zopet svoje telo, ki ga je smatrala meščanska »kultura« za nekaj manj vrednega in skoro sramotnega.

Bilo je potrebno vse to povdariti, kajti telo so odkrili vojaki in po vojni se je začelo gojiti telesno kulturo — bodisi s sportom, gimnastiko ali plesno umetnostjo.

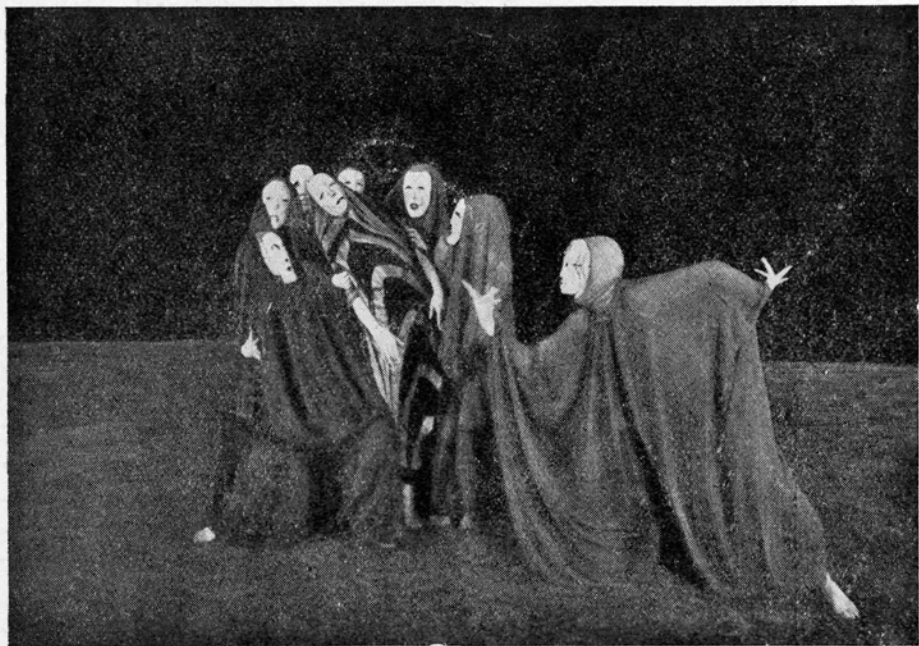
Ni naš namen govoriti o estetičnih in tehničnih problemih nove plesne umetnosti, čeprav so tudi ta vprašanja zelo zanimiva in važna. Vprašati se hočemo le: kakšen pomen ima nova plesna umetnost za široke mase, kakšno vlogo

ima ta umetnost in kaj pomenja za delavski sport in za proletarsko kulturno propagando? — Brez pridržka lahko trdimo, da je nova plesna umetnost eno najvažnejših sredstev za vzgojo širokih mas, da je sredstvo za harmonično spojitve telesa in duha. Delovni človek našega časa in zlasti plačani suženj moderne industrije sta vprežena v produkcijski sistem, ki goji razvoj samo nekaterih delov telesa, dočim druge popolnoma zanemarja. V prejšnjih stoletjih je prevzelo delo vsega človeka, telo in duh sta bila nekoč pri delu popolnoma združena. Danes se je to popolnoma predrugačilo: stokrat dnevno mora moderni delavec napeti isto mišico, vse življenje proizvaja iste gibe. Vsa ta enakomernost pa ima za posledico, da ohromi delavčevo telo in

njegov duh. Tako grozi današnjemu delavcu nevarnost, da postane — stroj! Zato pa je za vsakega delavca važno, kako preživi svoj prosti čas; tega moderni delavec ne sme več preživeti v brezdelju, temveč se mora posvetiti delu, ki mu naj nudi protiutež njegovemu poklicnemu delu; drugače bo postal delavec samo slepo orodje novih produkcijskih sistemov in njihovih povzročiteljev.

Mnogi so mnenja, naj se posveti delavec v prostem času lastni izobrazbi. Nihče ne more oporekati, da je izobrazba potrebna, vendar se je treba zavdati, da ni vsaka izobrazba dobra. Taka »izobrazba« pa ne goji splošno-človeške harmonije, temveč je mrtva. Taka izobrazba, ki goji samo mrtvo znanje, je delavcu škodljiva in ne more nuditi prave protiuteži njegovemu poklicnemu delu.

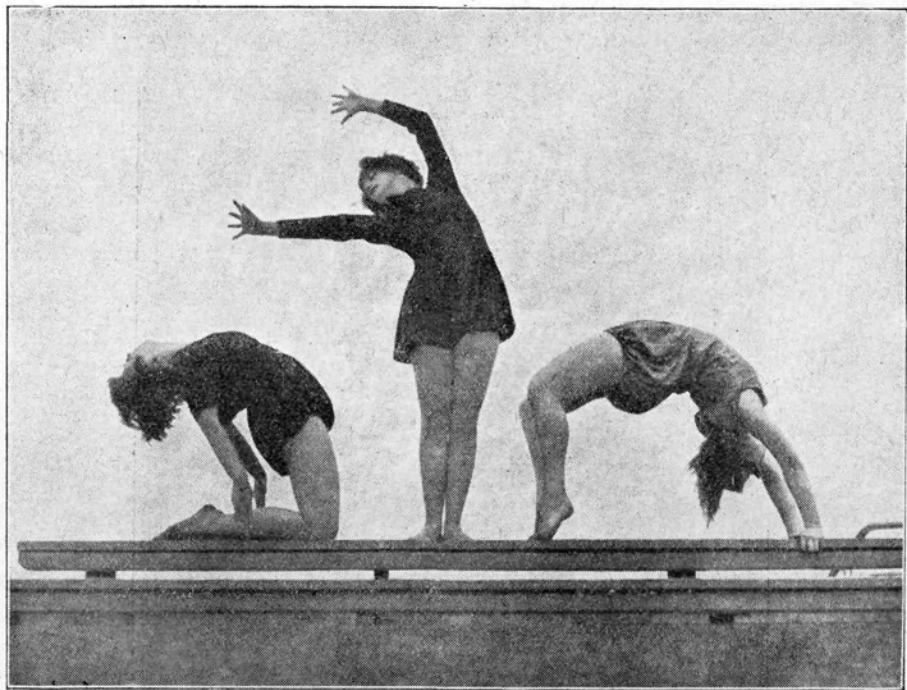

Iz Wigmanine plesne šole.

Zelo priporočljivo je, da se peča delavec v prostem času s sportom, seveda le, če je ta sport prepojen s pravim duhom. Žal, pa se lovi današnji »oficijelni« sport le za rekordi in senzacijami. Današnja družba poplača zmagovalca v tekmah (pri čemur gre le za mrtve številke) s slavo in celo z materijelnimi ugodnostmi. Meščanskim sportnikom ni za harmonično izobrazbo telesa, čeprav vedno frazarijo o »moči in lepoti«. Konkurenčni boj z vsemi sredstvi — to je parola meščanskega sporta! Človek je pri tem seveda popolnoma postranska stvar. Le zunanji uspeh in pa materijelne dobrine so odločilne za meščanski sport. Pravi znak meščanskega kulturnega propada je, ko vidimo, kako se ljudje v boksarskih arenah radi denarja do krvi pobijajo, ali pa, kako se pri kolesarskih in motornih dirkah ponižajo do mehanizma. To ni nikaka telesna kultura, to je nekulturno povečevanje surovosti in brezdušnosti, kar lahko že jutri privede do nove vojne. Še bolj žalostno pa je, da povečujejo v lepi slogi z bedasto »gospo-

do« in z ženskami, hlepečimi po senzacijah, tak sport tudi delavci. Delavski sport mora biti drugačen in v zadnjem času se je začel proletarijat odvrnati od takega sporta. Žal, moramo odkrito priznati, da tudi delavski sport ni popolnoma zavrgel rekordov. Svarimo zato delavske sportnike, naj nikar ne prevzemajo meščanskih sportnih metod. Proletarski sport imej za cilj probujo proletarske zavednosti, poleg tega pa skušaj v lepi harmoniji združevati telo in duha! Samo v slučaju, če skuša odpraviti sport napake racijonaliziranega dela, postane lahko temelj nove vsečloveške kulture.

Poleg velikih ciljev mora imeti delavski sport še sledeče smotre: spojiti mora telo in duha v harmonično enoto, poduhoviti mora telo kot protiutež

šola: Bartholomé-Trumpy.

proti surovosti in militarističnemu »drilu«, obenem pa naj prepoji duha s telesnostjo kot protest proti odrevenelim moralnim, cerkvenim in birokratičnim dogmam. Človek nove družbe, po kateri vsi hrepenimo, se mora razlikovati od meščana ne samo v socialno-politični smeri, temveč mora biti povsem drugačen, kot je današnji meščan; novi človek ne bo smel biti novi buržuaj, temveč v njem se bodo morali spajati vsi нравni in razumski elementi življenja. Skratka: mi ne smemo biti dediči preteklega stoletja, od katerega nas loči globok prepad svetovne vojne, temveč začeti moramo vse od početka: napačno bi bilo graditi novo življenje na razvalinah, graditi si ga moramo iz prvobitnih elementov. — Tak sintetični življenski in kulturni nazor imenujemo »gibalni« in v nadaljnjih izvajanjih hočemo dokazati upravičenost tega naziva. Kdor se pripoznava k takemu »gibalnemu« svetovnemu nazoru, bo vedel, da se pravi biti izobražen: biti prepojen z živim poznavanjem stvari in naravnih ter socialnih medsebojnosti; za takega človeka je sport: svobodna in harmonična

igra enakih, ne pa lov za uspehom in tekma za mrtve številke. Kajti ta svetovni nazor, ki smo ga pravkar obrazložili, je dinamični, vitalni in kinetični zakon. Takim ljudem je le gibanje in izmenjava sil življenje. Kdor porablja prosti čas v tem smislu, gradi novo kulturo.

Prva propagatorica modernega »gibalnega« nazora je bila Izadora Duncan. Njene ideje so našle plodovita tla zlasti v Nemčiji in odslej velja Nemčija za središče vseh novih plesnih in gimnastičnih stremljenj. Duncan je prvič nastopila v Nemčiji leta 1900. Njene ideje o plesni umetnosti so zavestni protest proti zastareli vojaški telovadbi, proti staremu baletu in sploh proti nenaravni meščanski civilizaciji. Razvoja plesne umetnosti od prvega nastopa Dun-

Vaje izurjenih telovadk.

canove pa do danes ne bomo na tem mestu obravnavali. Pač po hočemo prikazati v glavnih obrisih teorijo novega »plesnega« življenjskega nazora, kot jo zastopa Rudolf von Laban, ki je gotovo največji sodobni plesni umetnik. — »Plesni« Labanu ni samo umetniški poklic, temveč je dal tej besedi globok filozofski in vzgojni značaj. Ples je gibanje in gibanje je osnova naravnega življenja in človeške kulture. Ples je vidni izraz žive ritmike, da, ples je — življenje. Tako je prišel Laban do pojma »plesoči človek«, pod katerim pa si ne predstavlja umetnika, temveč najvišje vtelešenje čistega, harmoničnega človečanstva. V svoji knjigi o novi plesni umetnosti pravi Laban: »Plesalec ne črpa svoje zavesti enostransko iz brutalnosti mišljenja, čustva in volje. On je marveč

oni človek, ki skuša jasen razum, globoko čuvstvovanje in krepko voljo strniti v harmonijo.« Tak človeški tip moramo pač smatrati za ideal novega človeka, ki šele nastaja. Jasno je, da stremi Laban za tem, da bi osvobodil gibalno umetnost iz njene izoliranosti. To se mu je tudi posrečilo in prav Labanu se mo-

Delavska sportašica iz Jene.

ramo zahvaliti, da so danes povsod med mladino nastali gibalni kori. Laban je pravilno spoznal, da je mogoče plesno umetnost, ki je izmed vseh umetnosti najnaravnejša, vsaditi globoko v narod; moderna plesna umetnost naj zamenja obenem vse preveč idilične »narodne ples«, ki vedno bolj izginjajo iz modernih industrijskih središč. Da »narodni plesi« izginjajo, je prav in dobro, kajti

ti plesi vsebujejo mnogo konservativnega in srednjeveškega duha, ki bi naš na-predek samo oviral. V preteklem stoletju je bila gibalna umetnost zastopana samo v obliki gledališkega baleta, ki pa je bil brez vsakega socialnega pomena. Baletni plesalci so bili vsi poklicni plesalci. Laban pa je izdelal gimnastično vzgojni sistem, ki je namenjen ljudstvu in ki omogočuje vsakemu zdravemu mlademu človeku, da se peča v koru z gibalno umetnostjo. Nova plesna gimnastika, kot si jo je zamislil Laban, vpliva harmonično na človeka, pri njej se giblje vse telo, kar je zlasti važno za današnjo dobo.

V naslednjem članku hočemo obravnavati še nekatere podrobnosti iz moderne gibalne umetnosti in gimnastike. Pečali se bomo zlasti s proletarskimi gibalnimi in recitacijskimi zbori (Bewegungs- und Sprechchöre), obenem pa bomo preiskali, kako vpliva nova plesna umetnost na gledališče. Razen tega pa bomo našli razne plesne šole in osebnosti, ki so poleg Labana važni za novo plesno umetnost.

(Dalje prihodnjič.)

(Iz nemškega rokopisa prevedel Talpa.)

Mile Klopčič:

Iz režijske knjige rec. zbora.

V obeh člankih o rec. zboru sem opisal v glavnem bistvo in razvoj rec. zbora iz samo-deklamacijskega v gibalno-deklamacijski zbor, ki se poslužuje vseh tehničnih odrskih sredstev. V naslednjem priobčujemo dve sceni iz Karla Vogta rec. zbora »Vojna« v dokaj svobodnem prevodu z režijskimi opazkami in znaki avtorja, ki smo jih prav tako morali prilagoditi. S tem hočemo — kolikor je pač mogoče — pokazati, kako izvajati »šprehkor«. Nikakor pa ni jemati teh režijskih opazk za edino pravilne in možne, marveč je dana v tem režiserju popolna prostost.

Paziti treba predvsem na vokale in njihov izraz, kakor tudi na njihovo kakovost, na ozke in široke, kakor tudi na njih spreminjanje. V tem menda ne tirja noben jezik tolike pozornosti na fonetiko, kot prav slovenščina. Značaj vokalov se pri nas namreč spreminja. V besedi »zemlja« je n. pr. e širok (ê), kakor hitro pa rečemo »v zemljo (sem zagrebel pepel)«, se ta široki e spremeni v ozkega (v zémľjo). Pravimo: rôka, toda: segel sem mu v róko, ali: ôkno, v množini: ôkna itd. Za čistost zborovalnega prednašanja je prva zapoved: čisto in pravilno izgovarjanje vokalov (a, e, i, o, u). Tudi ima vsak vokal (samoglasnik) svoj izraz. Tako je o izraz začudenja, česčenja in pobožnosti (joj, o, bog), i je izraz veselja, smeha, a je izraz sproščenja, osvoboditve, odpočitka in izraz širokosti, e je ves odločen, trden itd. Prav tako imajo svojo barvo soglasniki, posebno m, r, n, s, ž.

Znaki, ki jih uporabljamo nižje, pomenijo: I kratek premor, O pavzo, <> naraščajoče in padajoče, () nekoliko hitreje in lažje, lok ∪ med besedami pomeni zvezan, tekoč ritem. Črke, ki so natisnjene mastno (m), je treba močno poudariti, razprto tiskane (č u t i j o) besede je treba izgovarjati v počasnejšem tempu s poudarkom. Z velikimi črkami (SPATI) tiskane besede je treba močno poudariti, ker tvorijo logične centre verzov, stavkov ali odstavkov.

Uvodna scena

iz Vogtovega gib. rec. zbora »Vojna«.

Oder odprt. Tema. Boben. O Drugič. O Tretjič. O Četrtrič O V pavzah mučna tišina.

ZBOR (ŽENSKE)	zelo preprosto:	Otrôci ne morejo SPATI O
		(Na Nemškem)
MOŽJE	temno, težko:	ker čutijo O O
	vznemirjeno, a preprosto:	Otrôci ne morejo spati
	brzo, sunkovito:	Na Ruskem
VSI		ker slutijo O
	ritmično, rastoče, skoro skandirajoče:	Otrôci ne morejo spati
		Na Francoskem
ŽENSKE		Ker jih je strah O
	kot utrujeno, obupno:	Otrôci ne morejo spati
		Na Angleškem
VSI		Groza jih je O
	težko, počasi, zamolklo:	Evropski otroci DRHTIJO
		Čutijo grozo neizrekljive BOLESTI
		Slutijo grozo nečloveške
	ponove, glasneje, rastoče:	nečloveške
	bruhnejo iz sebe kot s poslednjimi silami krik:	MORIJE O
	I je bil kot en sam krik.	
OTROK		
	stoji iznenada v medli svetlobi,	Mama
	v srajčki:	
ŽENSKA		No Kaj, otrok moj?
	materinsko, mehko:	
OTROK		Tako STRAŠNO sem sanjal
	skoro še v spanju:	Bilo je tako MRZLO
		Z nebá je padal STRUP
	S težkimi glasovi, povdarek na o v »milionov«:	Osem O milijonov
		jih je v minuti UMRLO
Svetloba ugasne O		
VSI		
	zamolklo, skoro monotono:	Evropski otroci ne morejo SPATI
		Evropski otroci DRHTIJO
		Čutijo grozo neizrekljive BOLESTI
		Slutijo grozo nečloveške MORIJE
	»Morije« = onemogel krik.	

Scena z uradniki

Prazno pozorišče. Nemo nastopi 6—10 uradnikov. Skromni v kretnjah in izražanju, okorni, odreveneli, a ne karikature. Spodobno nastopijo z desne proti levi ter obstoje v pravilni razporeditvi. Ko so se nekako svečano, važno vstopili na svoja mesta, začno.

URADNIKI

	važno:	Mi smo uradniki O
		// Re O ŠPEKT!
	pomembno:	Gosposka!
	tajinstveno:	Oblast!
paziti na »ast« v besedi »oblast«, a je kratek:		Oblast!

nekaj korakov preko odra go-
vore vzporedno s koraki:

spet na svojem mestu, krep-
keje, rezko, a ne kričavo, pa-
ziti na r v »uradniki«:

zaupno, oblastno:

energično, »je greh« skoro krik,
a blaziran:

preteče:

široko, kot samo po sebi
razumljivo:

mogočno:

Trap ∪ Trap ∪ Trap,
vse ∪ gre ∪ na ∪ ukaz!

Mi smo uradniki!
// Re O ŠPEKT!
Dolžnost! Dolžnost!
Zvesto svojo službo vršimo
Za drugo / ne skrbimo O
Mir in red
red in mir!

Mislite z lastno glavo? O ∪
je GREH!

Mi smo uradniki!!
RE / ŠPEKT

Mi vladamo O
Mi štirje O
Uradnik in vojak O
cerkev O šola O
vse kot EN korak!

Saj mora biti red
da uspeva svet!
itd.

Deset zapovedi za „Svobodaša“.

1. »Svobodaš« — telovadec, sportnik, igravec, pevec, tamburaš, vsakdo —
m o r a biti strokovno organiziran.

2. »Svobodaš« m o r a čitati delavsko časopisje.

3. »Svobodaš« se ne sme zanimati samo za ono sekcijo (telovadno itd.),
v kateri sam dela, temveč se m o r a zanimati za javno življenje sploh.

4. »Svobodaš« m o r a obiskovati prireditve svoje lastne organizacije in
strokovne zveze.

5. »Svobodaš« m o r a čitati dobre knjige!

6. »Svobodaš« m o r a biti član »Cankarjeve družbe« in m o r a po-
skrbeti, da bodo njeni člani tudi vsi njegovi prijatelji in znanci.

7. »Svobodaš« v odrastlih letih m o r a biti član delavske zadrúžne orga-
nizacije.

8. »Svobodaš« m o r a biti dober človek, ki rad vsakemu v nesreči po-
maga.

9. »Svobodaš« m o r a vedno agitirati za delavsko kulturno, strokovno
in zadrúžno organizacijo.

10. »Svobodaš« m o r a imeti vedno pred očmi čast in koristi celotne
»Svobode« in nastopiti proti vsakemu, ki bi smatral in postavljaj svoje osebne
interese ali interese ene sekcije (odseka) nad interese celotne »Svobode«. »Svo-
bodaš« m o r a skratka skrbeti za splošno kulturno povzdigo
delavstva.

Tone Seliškar:

Cesta.

Ožgana je pokrajina in vse naokrog je razdejanje;

*drevesa žalostno leže po tleh,
zemlja je odprta, skalnati hrib
kakor da se je preklal*

*in na polk kopačev gori solnce z neba.
Bel pas nove ceste. Zemljemerci stoje pri
aparatih, pazniki hite med delavci in delo
orje gaz čez polje;*

*Sto in sto hrbtov je razpaljenih,
krampi sekajo prst in korenine,
ki so kakor žilnato tkivo zemlje,
lopate odpirajo žulje in oči se solze,
ko je delo gorje.*

*Solnce gori. Vode, vode!!! Mlad fant je zaprl oči.
Tovariši ga močijo. Paznik kriči:*

Simulant!

*Krampi sekajo. Prsti se lomijo,
v kamnolomu rohni dinamon,
skale lete v zrak in se vračajo
ko jata obstreljenih ptic.*

*Parni drobilci klopočejo, kakor da bi tisoč psov
trlo kosti.*

*Mašinist je vroč.
Je bolj vroč ko stroj*

Parna piščal!

Poldne.

*Bel pas nove ceste. Zemljemerci so zaprli knjige,
delavci so odvrgli krampe in polegli.*

*Sto in sto teles je vzdihnilo,
žene in otroci hite s kosilom.
Kopači jedo.
Tiho je sedaj.*

*Pokrajina je ožgana in vse naokrog je
razdejanje.*

*Delavci leže po tleh,
stroj molči,
skale se ne dvigajo v zrak,
samo solnce gori.*

*Kakor zapuščeno bojno polje.
Preplašena ptica se je dvignila visoko v zrak.*

Talpa:

Novi ruski roman.

1. Fjodor Gladkov, Cement — roman ruske fabrike.

Moderni povojni ruski pisatelj stoji pred izredno težko nalogo: s svojim delom mora aktivno posezati v stvarnost, v tok dogodkov, odkrivati mora napake, ki se vrše pri reorganizaciji družbe, opozarjati mora v svojem delu nanje in tako pomagati pri zgradbi novih družabnih temeljev. Njegov namen je odločno vzgojen; romanov, ki bi služili samo zabavi, današnja ruska družba ne priznava. Zato pa mora vsak ruski pisatelj, ki hoče zaslužiti to ime, do podrobnosti poznati ves ustroj nove družbe, do podrobnosti mora zasledovati vse procese prenavljanja, ki se vrše v tovarni, v mestu, na kmetih, v šoli, v vojski, v spolnih odnosih. Jasno je, da se en sam človek tako vseobsegajočemu delu ne more posvetiti, zato je med ruskimi pisatelji veliko bolj kot pa med drugimi uvedena delitev dela, t. j. vsak ruski pisatelj si je izbral za opisovanje svoje področje, in sicer ono, ki ga najbolje pozna, iz katerega je sam vzrasel, v katerem se mogoče tudi sam kot aktivni delavec udelejuje. Romanov, ki bi zajeli vso družbo, v katerih bi se zrcalila današnja ruska celota, sodobna ruska književnost ne pozna in jih najbrže ne bo poznala dotlej, dokler ne bodo popolnoma izginile razredne razlike, dokler ne bo ustvarjena brezrazredna družba.

Nas bo najprej zanimalo, kako so si delavci preustrojili življenje tam, kjer preživijo večji del dneva, t. j. v tovarni. Tovarniško življenje nam opisuje Fjodor Gladkov v romanu »Cement«, ki ga smemo zato po pravici imenovati roman nove ruske fabrike.

Predno preidem k obravnavanju samega romana, naj orišem v kratkih obrisih življenjepisa*) tega znamenitega pisatelja, čigar »Cement« smatram za najboljši roman, kar jih je producirala povojna Evropa! Fjodor Gladkov se je rodil leta 1893. kot sin sproletariziranih kmečkih staršev. V mladosti je okusil vso težo življenja proletarskega otroka. Zgodaj je okusil težko ročno delo; kadar je bil brezposeln, je stradal, kadar so ga delovodje le preveč pretepali, je pobegnil. Globoko v njem je živelo silno hrepenenje po izobrazbi, a vrata do nje so mu ostala dolgo zaprta. Razmeroma zelo pozno se mu je posrečilo, da je prišel v neko mestno šolo. Ko jo je dovršil, je napisal svoje prvo delce in ga poslal Gorkemu, na katerega so se obračali vsi mladi proletarski pisatelji po nasvete. Gorkij je mladega fanta pohvalil in ga vzpodbujal k delu. Leta 1905. se je Gladkov udeležil revolucije, a ko je ta propadla, je s tisočeriimi delil žalostno usodo: bil je poslan v prognanstvo. To dobo pa je energični Gladkov izkoristil za študij, pri čemer se je toliko izobrazil, da je postal leta 1907. vaški učitelj. Leta 1917. se je vnovič udeležil revolucije, danes pa se posveča pisateljevanju.

Roman »Cement«**) je drugi del obširno zasnovane, a še nedovršene trilogije. V prvem delu te trilogije nam namerava popisati pisatelj upor delavcev v tovarni leta 1917., »Cement« je posvečen zopetni vpostavitvi dela, tretji del pa bo opisoval potek industrijalizacije. Dejanje »Cementa« se vrši po končani državljanski vojni leta 1921. v obmorskem mestu blizu Kavkaza. Kaj je kratka vsebina romana? — Borba proti belim je v glavnem končana. Gleb Čumalov, bivši delavec v cementni tovarni in sedaj rdeči vojak, se vrne v tovarno, ki jo pa najde zapuščeno. Okrog tovarne, kjer je nekoč vrvelo živahno življenje, se

*) Življenjepisne podatke posnemam po knjigi »Dreissig neue Erzähler des neuen Russlands« (Malik-Verlag, Berlin).

**) Nemški prevod je izdal Verlag für Literatur und Politik. Wien—Leipzig—Berlin.

pasejo koze, dimniki štrle mrtvi v nebo, šipe so pobite, transmisije porezane in prodane okoliškim prebivalcem za kosček kruha. Le strojni oddelek je čist in nepoškodovan; tam gospodari mehanik Brinsa, ki se tudi v najhujših časih ni mogel posloviti od strojev, ki jih ljubi in neguje: tip modernega delavca, ki je ves navezan na delo, ki komaj čaka na trenutek, da bo stroje zopet lahko pognal v tek. Vsi drugi delavci so razkropljeni, žive v brezdeltu ali pa debatirajo in se prepirajo v komitejih. Gleb je mož dejanja: tovarno hoče znova organizirati. Nebroj ovir se mu stavi na pot: boriti se mora proti pasivnosti svojih tovarišev, še bolj pa proti novemu birokratizmu eksekutivnih in gospodarskih komitejev, kjer gospodari nad 200 naočaljenih intelektualcev, ki ubijajo spricho svojega birokratičnega duha vsako iniciativnost. Glebu sledi po dolgih borbah vse. Iz ruševin vstaja delo, transmisije brne, zrak je napolnjen s cementnim prahom, ki naj zveže v trdno vez vse delavstvo in Rusijo. Najbolj srečen je Brinsa: »Pohajkovanje in praznega besedičenja zadnjih let ni več... To je ravno moč stroja. Dokler žive stroji, jih ne moremo zapustiti. Hrepenenje po stroju je močnejše kot hrepenenje po ljubicu.« Toda delo tovarne ovirajo razkropljene bele čete, ki jo neprestano napadajo. Sirene tulijo — vse hiti k puškam: moški in ženske. Bitka; delo je ustvarilo močno kolektivno zajednico nekdanj pohajkujočih delavcev in prav ta močna zajednica je odbila vse napade. A komaj so beli odbiti, je že pri vratih drug sovražnik: skrit, a zato tem nevarnejši. Ta sovražnik se skriva pod imenom nove sovjetske ekonomske politike (nep), ki je v bistvu gospodarska protirevolucija. (Zanimivo je, da vsi ruski pisatelji opisujejo to borbo zelo nesimpatično.) Kot posledica nove ekonomske politike se pojavijo razsvetljena izložbena okna, kavarne, crep de chine, eleganca. Istočasno pa se pojavijo po ulicah tolpe lačnih otrok od Volge, proseč kruha. Sredi vsega tega pa se dviga tovarna in kaže pot v bodočnost. Bodočnost pa bo ustvarilo kolektivno delo.

Organizacija tovarne — to je glavni motiv »Cementa«. Poleg tega pa nam odstre pisatelj pogled v privatno življenje delavstva, zlasti še v medspolne odnose, ki so karakteristični za porevolucijsko dobo. Glebova žena Daša ne hiti v objem svojemu možu, ko se je vrnil iz vojske. Nekoč skrbna gospodinja je sedaj zanemarjala domače ognjišče, vsa se je predala organizaciji. Gleb je potr; ne razume, da je revolucija do temeljev izppremenila razmerje med moškim in žensko. V revoluciji je morala tudi žena hoditi po potih trpljenja. Delo je zopet združilo oba v prijateljstvu. V noči, ko sta počivala od žilavega in težkega dela, je razodela Glebu svoje trpljenje: udajala se je rdečim vojakom, ko so odhajali v boj. Prihajali so k njej z motnimi očmi in ji govorili: »Brez tebe ne morem oditi, Daša... Nočem biti divja zver v gozdu... Objemi me v zadnji uri... Po tebi mi najhujše strahote niso strašne.« Gleb jo v tem trenutku doume; obenem doume vso strahoto revolucije, ki je zrahljala vse, zahtevala od vsakogar žrtev. A sredi dela Gleb ne utegne razmišljati o razmerju do Daše, do žene; prepustil je to poznejšim časom, kajti tudi organizacija novega življenja zahteva žrtev, zahteva pozabo lastnih interesov. »Ni najina krivda, Gleb, preteklost je uničena, brez prigovora. Novo življenje moramo zidati... Prišel bo čas, ko bova napravila novo gnezdo. Ljubezen ostane ljubezen, Gleb, a zahteva nove oblike... Novi red bo prišel, vse se bo preuredilo, midva pa bova premislila, kako se naj ustvarijo nove vezi.«

Dasi nastopajo v romanu tudi posamezne osebe, je vendar »Cement« pravi kolektivni roman. Njegov junak je ruska delavska masa, ki išče novih po- gojev za življenje. Na to maso se naslanja Gleb, brez nje bi zmaga ne bila mo- goča. In Gleb je sam del te mase, v njem je našlo njeno čustvovanje in njena misel svoj najvišji in najkonkretnjši izraz.

»Cement« je roman silnih energij in strasti. Ob njem se nam morajo zadeti vsi še tako močni zapadnoevropski romani dekadentni. Tu je človek v svoji prasili in v pramoči. V njem zaman iščeš sentimentalnih štorij, vse je pristno, trdno in krepko, delavsko in zato pračloveško.

S »Cementom« nam je zapel Gladkov visoko pesem novi stvarnosti, modernemu stroju, ki je zaslužnil človeka in ki ga naj zopet osvobodi. Pisatelj sam ljubi stroje in jih opisuje s pesniškim zanosom: »Po dolgih, kot noč temnih hodnikih je šel (Gleb) v strojni oddelek. Zgoščena, mirna sinja luč — strogo svetišče strojev. Tla pokrita s pisanimi ploščami, razvrščenimi v mozaik, ki je podoben šahovnici. Dieselovi motorji stoje kot kipi bogov iz črnega marmorja, okrašeni z zlatom in srebrom. Stoje trdno in močno, oddeljeni, v dolgih vrstah — pripravljeni za delo: treba jim je dati le sunek in začeli bodo peti in plesati v svoji bleščeči kovini. In transmisije žive v teku . . . Dieselovi motorji stoje v vrstah kot žrtveniki, zahtevajo žrtev.«

»Cement« je visoka pesem delu. Ne individualnemu delu, temveč sproščnemu kolektivnemu delu, ki bliža človeka človeku, ki ustvarja iz razbitih posameznikov močne zajednice in ki ustvarja v teh zajednicah enotno voljo, enotno ljubezen in enotno misel. (Dalje prihodnjič.)

Tone Čufar:

V kačjem carstvu.

Včasih se zgodi, da tudi njim privošči solnce svoj pozdrav. Skozi razpoke ter odprtine v strehi jih pogleda in razdraži. Za božajoč poljub mu vrnejo mrk pogled, kajti v delo so priklenjeni, k peči ter strojem postavljeni, pa sami ne morejo kaj, če jim lep dan vzbuja težka občutja in vabi trde besede na ustnice.

Mnogo jih je, vse žge vročina, vse duši moreče ozračje prostora, vsi so zmučeni, vsem se hoče oddiha, zato je zanje solnčen pozdrav dražljaj, a ne blažilo. K sebi jih kliče, sočnost vrtov in vedrost planin jim ponuja, vrisk veselja želi izvabiti iz njih, toda stroji še smehljaja ne dovolijo nikomur. Vse delavce ob sebi zahtevajo z mislimi vred, z vsem srčnim bistvom. Veliko je njihovo gospodstvo, vse si pokoré, nič jim ni svetega, a najmanje človek in njegovo življenje. Z oholim hrupom, z oglušujočim ropotom razglašajo svojo jekleno voljo, tulijo v dan in v noč, kajti zanje ni prestanka. Ogromna turbina v podzemlju brni brez nehanja, srka in bruha strahotne množine vode, goni stroje, a z njimi poganja znojne ljudi.

Vsi delajo.

Peč razgreva težke železne kose, z vsakim kosom posebej se začne romanje po železnih tleh, gladkih in nevarnih. Klešče grabijo, roke stiskajo, dovodke preže, a valji tanjšajo in daljšajo železo. Iz kratkega kosa se zvali rdeča kača. Po toplih tleh se zvija, črni krotilci jo popadajo, iz luknje v luknjo mora, na posled pa preleze vso dolgo pot in se zvije v klopčič. Takoj sledi druga, prav taka, enako strupena in rdeča. Kup ognjenih klopčičev se veča, žilave roke jih ne puste na miru, vlačijo jih, premetavajo in prekladajo.

V tem vedno enakem, morečem, zdravje pijočem pogonu mine dan, preide noč, usahne teden, se zgubita mesec in leto. Peč žari, turbina brni, kač ne zmanjka, vroče gnezdo je vedno polno. Od ljudi pa, ki prebijejo dan in noč, teden, mesec in leto v boju z nevarno golaznijo, vedno kdo odide in se ne vrne. Izžgan in zmučen se poslovi, dal je, kar so mu zmogle moči. Za njim prihajajo novi, svežejši, ter komaj vedo, da ne bo z njimi nič drugače. Le te sreče je včasih kdo deležen, da ga kačja zvitost ne ukani. Enkrat ali večkrat vsakogar. Samo

redki se izognejo bolečega spopada in pekočih ran. Le malo jih je, ki bi nikdar ne spoznali opekline in po njej povzročenega trpljenja. Saj se tako pogosto primeri, da se zakadi razžarjena kača z vso strupenostjo v delavca, ki jo kroti in čaka nanjo s kleščami ob stroju. V živo meso človeka se zagrizi razbeljena žica, ga prežge in se zvija dalje. Kakor kača tam zunaj, v skalovju in drugod, tako tudi tovarniška največkrat piči v nogo. V ropot in naglico dela se zagrizi ranjenčev krik. Najbližje sotrpine doseže in pretrese, ne prevpije pa občega hrupa. In kot v dokaz moči, ki jo kljub bedi delovni človek premore, se včasih zgodi, da ranjenec sam s kleščami kačo preseka in se s poslednjo, brez dvoma junaško silo oprosti njene nadležnosti. Vzlic vsej moči pa ostane razžgana rana; že zgolj v mislih tako huda in strašna, da jo brez izkustva ni mogoče pojmiti. Z njo ostanejo tudi druge opekline, vse pa spremlja nič jenjajoča bolečina.

Kadar pa je kačji pik tolikšen, da vrže delavca takoj ob tla, tedaj se opekline podvoje in potroje, takrat ni one moči, s katero se nesrečnik sam rešuje. Kača ga ovije in le pomoč sodrugov ga more oteti. Ta pa včasih prav takoj niti mogoča ni. Prav takoj, že prvo sekundo, kajti vsak hip, vsak trenutek je važen in morda odloča o življenju in smrti v bolečine vrženega proletarca.

Pa tudi o življenju drugih odločajo take prilike. O življenju onih, katerim nesrečnik z delom v kačjem carstvu služi kruh in omogoča obstanek. Očeta, mater, ženo in deco doseže nevarni strup. Borno življenje jim otruja in skali še tisto mrvico veselja, ki se le malokdaj smehlja v delavskih domovih.

Ne bodite tako mlačni!

V zadnjih dveh letih se je stanje v »Svobodi« znatno izboljšalo. Zato smo mogli tudi začeti izdajati mesečnik, ki je gotovo boljši, nego je bil v preteklih letih. Da ni še boljši, je krivo pomanjkanje denarja. Kajti če bi imeli več denarnih sredstev, bi lahko list izhajal v večjem obsegu in naravno bi bila tudi vsebina bogatejša in pestrejša. Za današnje razmere je pa list prav dober. Uredništvo se trudi, da v tem malem obsegu nudi najpotrebnejše. List urejajo in pišejo brezplačno ljudje, ki so zaposleni v svojih službah. Radi idealizma, ki ga imajo v sebi, se ne izgubljajo v borbi za vsakdanji kruh, temveč mislijo na izobraževalno delo. Tu se ne da ničesar očitati.

Toda med svojimi prijatelji, med širokim krogom članstva »Svobode« pogrešamo gorečnosti. Mnogo članov lista niti ne čita. Tak član sploh ni nikak »Svobodaš«, temveč je zašel v »Svobodo« najbrže iz kakih drugih razlogov, da se malo pozabava s petjem, igranjem in da morda doživi tudi kako ljubavno poznanstvo. »Svoboda« pa ni organizacija za zabavo, temveč za kulturo. Kultura, izobrazba, to je za nas zabava.

Predvsem naj torej vsakdo čita mesečnik »Svoboda«!

Članstvo »Svobode« je premajhno. Podružnice imajo navadno le take člane, ki delujejo v enem ali drugem odseku. Širše redko posežejo. In vendar bi moral biti član »Svobode« vsakdo, ki se zanima za kulturo delavstva in ki hoče to kulturo pospeševati in podpirati s tem, s čimer more. In podpora je že tudi, ako nekdo plačuje članarino. Članarina znaša 4 Din mesečno — in če bi za to članarino človek ne dobival nič drugega, nego samo lepi mesečnik »Svoboda«, mora priznati, da je za 4 Din dobil več, nego je dal. Naš mesečnik je najcenejši izmed vseh, ker pri njem delajo vsi brezplačno. Sicer ga za to ceno sploh ne bi mogli izdajati. In naš mesečnik je edina slovenska delavska kulturna revija v naši državi. Toda član »Svobode« ne prejema samo lista, temveč je deležen tudi raznih drugih ugodnosti. Vsak količaj za-

veden delavec bi se torej prav rad organiziral v »Svobodi« samo, če bi ga na to nekdo osebno spomnil.

Preljubi telovadci, ne mislite samo na drog in bradljo! Predragi nogometiši, pomislite, da žoga sama še nikogar ni zveličala! Navdušeni igravci, ne bodite zaljubljeni samo v svoje vloge! Pevci, ne občudujte samo svojega lepega glasu! Mislite tudi na drugo, mislite na vse, vedite, da vam je potrebna splošna izobrazba, da je potreben napredek celotnega delavskega kulturnega gibanja! In vsaj tako široko obzorje imejte, da boste vedeli, da bo olajšano tudi delovanje onega odseka, ki vam je baš najbolj pri srcu — ako bo več plačujočih članov »Svobode«.

Današnji čas je najugodnejši za kulturno delo. Strasti političnih bojov so utihnile. Časa in razpoloženja za trezno razmišljanje in čitanje je dovolj. Koliko članov je v kratkem času zbrala »Cankarjeva družba«!

Dvignimo moralo dosedanjega članstva »Svobode« in pojdimo na delo!

Razširite krog bravcev »Svobode« s tem, da pridobivate nove člane ali nove naročnike! Nikogar ne pozabite, nikogar ne odbijajte! Vsakega poiščite in povabite v svojo sredo!

Heinz Luedecke, Berlin:

Problemi zakona.

V Nemčiji posvečajo razni časopisi že par let dolge rubrike problemom zveze med možem in ženo; o tej stvari je bilo v zadnjem času napisanih tudi že precej knjig. Sicer se za take stvari zanimajo tudi Amerikanci in Francozi, vendar je prava domovina teh in sličnih vprašanj Nemčija. Česa vsega nismo že o tem problemu čitali in slišali! Bradati profesorji, stare tetke, ki so v prejšnjih časih bile članice »Društva za povzdigo morale« (kar pa danes ni več moderno!) in mlajši zdravniki, ki si delajo s tem reklamo — vsi ponujajo (proti plačilu seveda) recepte za zakonsko srečo. Poizkusni zakon, idealni zakon, tovariški zakon, zakon v treh — to so besede, ki jih slišiš danes povsod. Tipični zakonski literat pa je postal g. dr. van de Velde s svojimi natančnimi navodili, kako lahko stopnjuješ užitke v zakonski postelji. — Zame je med temi literati edina izjema amerikanski sodnik Lindsay, ki je spisal knjigo »Tovariški zakon«. Najsi imaš do te knjige to ali ono stališče, ne moreš se pa ubraniti simpatiji do tega razumnega in dobrega moža, ki ima tako toplo in človeško čustvo do mladine vseh slojev.

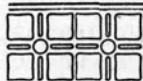
Uspeh vseh psiholoških, psihoanalitičnih, eugeničnih, medicinskih, verskih in lažisocialističnih raziskavanj o zakonski sreči je enak ničli. Drugače tudi ne more biti, kajti vsakdo ima v tem oziru svoj »sistem«, ki ga smatra za edino pravilnega in splošno veljavnega. Pri tem vsi le preradi pozablajo, da se danes ne da več reševati najintimnejših in najbolj privatnih življenskih vprašanj s splošnimi pravili, ki bi naj obveljala povsod. Take splošne dogme so bile možne le v srednjem veku, ko so ljudje tvorili še nerazsodno maso. Danes, ko imamo za seboj že nekaj stoletij individualizma, to ni več mogoče. Danes so na svetu pač stvari, ki jih more in mora vsakdo rešiti le zase; pri tem mu ne more biti v pomoč nobeno čvekanje literatov. S tem pa seveda nočemo reči, da ni potrebna stvarna pojasnitev spolnih vprašanj. Problem zakona je doslej pač najboljše rešila Rusija, ki pripušča vsakemu v teh zadevah popolno svobodo. Zato pa je drobna in cenena knjižica »Die Sexualrevolution in Russland«, ki jo je spisal dr. Batkis (založba Der Syndi-

kalist, Berlin 1925.) in ki nam poroča o ruskih reformah na tem polju, boli važna kot vse učeno frazerstvo zapadnoevropskih zakonskih specialistov.

Knjige o zakonskih problemih čita danes le tanka plast takozvanega izobraženega meščanstva, prilično malo število modnih mladeničev in velikomestnih dandijev ter luksuznih žensk — skratka? propadajoča družba, ki je izgubila vsako naravno in neposredno čuvstvovanje. Mnogi delovnega ljudstva pa se za take stvari ne menijo. Delavec in delavka prideta zvečer preveč izmučena domov, da bi se ravnala po nasvetih gospoda van de Velda. V delavskih krogih boš tudi redko našel zakonsko nezvestobo. Samo frakarji, ki nikdar resno ne delajo, uporabljajo čas in denar za to, da letajo za ženami drugih. Problemi proletarskega družinskega življenja so popolnoma drugačni, kot si jih predstavljajo gosposdije pri zelenih mizah. Proletarska zakonca ne debatirata o sličnih zadevah, pač pa o vprašanju, kako si bosta lahko z malim zaslužkom nakupila krompirja in premoga. Tovarištvo med možem in ženo je v proletarijatu nekaj samo po sebi umevnega, kajti to tovarištvo je ustvarila potreba. Tudi vprašanje »zakonskega in nezakonskega spolnega občevarja« ne igra med proletarijatom tolike vloge kot med meščanstvom. Mladi proletarec hodi s svojim dekletom javno toliko časa, dokler si ne more ustvariti skromnega domačega ognjišča. Če pa se jima pripeti kaka »nesreča«, tedaj ju nihče ne zaničuje.

Z erotičnimi problemi se bavi pred vsem meščanstvo. Vkljub vsej liberalnosti pa ni ustvarilo meščanstvo doslej na tem polju še nič pozitivnega: prostitucija je danes hujša, kot je bila nekoč, in zahteva zlasti mnogo žrtev iz vrst proletarskih hčerk.

(Iz rokopisa prevedel Talpa.)

MLADINSKI VESTNIK.

Dr. Gustav Hoffmann:

Kako gleda otrok na socialne odnošaje svoje okolice.

Neki nemški pedagoško-psihološki zavod je napravil silno zanimiv poskus. Pozval je učiteljstvo, da naroči otrokom napisati sestavke, v katerih naj bi podali otroci svoje mnenje o življenju in okolici, v kateri živijo; da napišejo, zakaj jim to ali ono ne ugaja. Te spise so spisali otroci seveda brez vsake prejšnje priprave. Pisali so dečki in deklice najrazličnejših stanov iz mesta in vasi.

Ti poskusi so dokazali, da ne vidi otrok svoje okolice samo takšno kakor je, temveč jo hoče tudi razumeti. Krajevni milje ne vpliva na njih mišljenje. Mestni otrok je enako kritičen kakor podeželski.

V svojih spisih so podali otroci svoje mišljenje o šoli, domačem kraju, o živalih, vremenu, boleznih, smrti in drugem. Izmed 100 teh kritik pa se jih je 47 nanašalo tudi na gospodarske, socialne, državne in politične odnošaje okolice.

Seveda vidi otrok socialni moment življenja na svoj poseben način. Otrok še ne doznava vse zametanosti socialnega vprašanja. Loči samo bogastvo in revščino, pravico in krivico.

Štirinajstletni deček je napisal: »Ne ugaja mi, da so nekateri ljudje tako bogati, drugi pa zopet revni, ko mora vendar vsak človek na svetu delati.«

Dvanajstletna deklica pa piše, da ji ne ugaja, »ker so na svetu bogati in revni in ker imajo bogati vse, revni pa nič«. Nekateri so napisali o skrbih in lakoti. Drugi zopet, da morajo jesti vedno le krompir, tretji o draginji in o drugem.

Tudi o posebnih socialnih pojavih so pisali ti otroci. Pisali so o stanovanjski bedi, o davkih, o premajhni plači in o moči, ki jo posedujejo bogati.

Otroci gledajo na svojo okolico z odprtimi očmi in tudi če občutijo krivico na lastni koži, je predvsem čut pravičnosti, ki se vzbuja v njih. Neki otrok je napisal: »Kadar se moj oče zbudi, je vedno slabe volje in mu ne morem zameriti, zakaj ponoči mora delati do štirih zjutraj pa tudi podnevi ne more spati.« Otrok čuti socialno krivico in se je dobro zaveda. Čut za pravičnost je pri otroku torej zelo ostro razvit.

Tako vidi otrok ta naš svet, ta svet bogatih in revnih, visokih in nizkih.

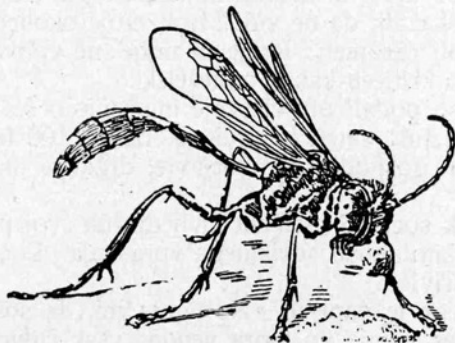
Socialno vprašanje je otroku predvsem vprašanje pravičnosti. Rešitev tega vprašanja je pri njem samo etična naloga.

Pravičnost naj vlada na svetu, da bodo vsi ljudje srečni. Ne bogatih in revnih. To se mora izenačiti. Tako sklepa otrok. S takimi etičnimi občutki gleda otrok na socialne odnose svoje okolice.

Čudovito je to, kako išče otroška duša npravni smoter življenja. Baš to iskanje npravnega smotra vseh socialnih vprašanj pa je znak elementarne potrebe nepokvarjenega, npravnega in zdravega človeka.

Je žival pametna?

To je vprašanje, za katerega rešitev se je prelilo že sila mnogo tinte. Toda naj en sam primer pokaže in reši to vprašanje. Premnogo živali živi tako lepo, da bi se morali mi sami pri njih učiti. Saj poznamo živali, ki si kakor skrbne gospodinje priskrbe živeža za zimo, poznamo živali, ki so si uredile svoje lastne države, da celo take živali žive, ki si same obdelujejo polje in si rede svoje lastne domače živali. Saj vemo, da si rede mravlje listne uši, ki jim dajejo sladki sok in da zanje celo hleve gradijo. Neka vrsta mravelj goji posebne gobe na svojih vrtovih. Posebno zanimivo pa je življenje ose-roparice. Te ose ne umore svoje žrtve, temveč jih s svojim strupom za dalj časa omamijo, ter zagrebejo torej še žive v zemljo, da na ta način priskrbe hrano za svoje potomce. Pred nepovabljenimi gosti zakrijejo ta zaklad na ta način, da zadelajo s kamenčkom, na katerega potem nasipljejo peska. S svojo glavico potem ta pesek še lepo ogladijo in zravnaajo. Da, opazovali so celo, da si je ta osa pomagala pri tem delu z orodjem. S čeljustmi je zgrabila mal kamenček ter z njim tlačila (glej sliko!) pesek. Potem je odložila to svoje orodje, nanosila zopet peska in z nova pograbila kamenček in z njim potlačila in zgladila kupček. In če boš opazoval živali, boš naletel na čudovite stvari. Potem bo zgornje vprašanje odveč.

Konjska sila.

Konjska sila je delo, ki zamore dvigniti v 1 sekundi 75 kg 1 m visoko. James Watt, izumitelj parnega stroja, je prvi porabil konjske sile za merjenje moči svojih strojev. To se je zgodilo takole: Neki pivovar v Wittbreadu na Angleškem si je naročil pri Wattu parni stroj, kar je bilo za tiste čase pač nekaj izvanrednega. Tovarnar je hotel porabiti ta stroj za vodno sesalko, ki jo je do sedaj gnal konj. Želel si je stroj, ki bi opravljal isto delo, kakor en konj. Watt je sprejel to ponudbo. Toda tovarnar se je hotel s tem okoristiti. Vpregel je v gepel svojega najmočnejšega konja in ga priganjal osem ur tako, da je konj čim več vode načrpal. Seveda, na ta način je dosegel uspeh, ki ga ne zmore vsak konj. Ta konj je namreč načrpal v osmih urah toliko vode, da je povprečno dvignil, vštevši vodnjakovo globino 70 kg vode v eni sekundi 1 m visoko. To je za $\frac{1}{3}$ več, kakor bi sicer napravil navaden konj. Tovarnar je zahteval od Watta, da mora njegov stroj napraviti ravno toliko. Wattov stroj pa je napravil še več. V eni sekundi je namreč dvignil 75 kg vode 1 meter visoko. Od tedaj naprej se računa delo, ki ga porabimo za to, da dvignemo 75 kg v eni sekundi 1 meter visoko — za eno konjsko silo. S to mero merimo silo strojev in pravimo n. pr.: ta lokomitiva proizvaja 30 konjskih sil, ta motor ima $3\frac{1}{2}$ konjske sile itd.

Kako hitro lete ptice.

Povprečna hitrost golobov znaša 18 do 19 metrov v sekundi, 61 do 69 km v eni uri. Hitrost ptic je odvisna od smeri in pa moči vetra. Dirkalni konj preleti v eni sekundi 13 metrov. Do sedaj so dognali povprečno hitrost telih ptic: Škorec preleti v eni minuti 1236 m, krivokljun 996, senica 876, vrana 870, galeb 828, skopec 690 metrov. Povprečno na uro, torej lete ptice od 41 do 74 km.

Najpožrešnejša žival.

Najbolj požrešna žival na svetu je pajek. Opazovali so pajke in so dognali, da pogoltne ta živalica za zajtrk štirikrat več kolikor sama tehta, za kosilo desetkrat več in zvečer trinajstkrat več. Če bi hotel človek, ki tehta približno 70 kg, pojesti ravno toliko kakor pajek, tedaj bi moral pojesti za zajtrk debelega vola, za kosilo še enega vola ter šest kostrunov, za večerjo pa dva vola, osem ovc in štiri pujske.

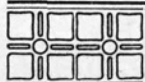
Alfons Petzold:

Pomni.

Eno pomni, kadar premišljuješ,
ti, ki kamen ali jeklo kuješ,
ti, ki po fabrikah steklo režeš,
ti, ki z ognjem cela mesta greješ,
ti, ki blagoslavljaš polja in poseješ,
ti, ki z žico mesta in dežele vežeš:

Da nekje živi ti brat in da trpi
kot ti trpiš, in danes še molči,
da je nekje ti brat, ki kakor ti
po tisti sveti uri hrepeni,
ko tvojo roko v svojo desno vzame
ter s tabo bratsko vso zemljo objame!

(Prevedel Mile Klopčič.)

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE.

Desetletnica mariborske »Svobode«.

Bilo je 29. junija leta 1919, ko so se sestali mariborski delavci, prežeti volje delovati na kulturni izobrazbi delavstva, v gostilni »Puntigam« v Mlinski ulici z namenom, da ustanove v Mariboru podružnico »Svobode«, ki se je ustanovila v Ljubljani takoj po prevratu v jeseni l. 1918, kot kulturna matica delavstva vse Slovenije in ki je prevzela to misijo in inventar po bivšem delavskem kulturnem društvu »Vzajemnost«, v katerem je deloval tudi naš Cankar in ki je moralo z izbruhom vojne prenehati z delovanjem. Na tem sestanku je bil izvoljen prvi podružnični odbor: predsednik prof. Škof, tajnik Krajcar, blagajnik prof. Favaj, odborniki: Selinšek, Grčar, Nachtigal, Bikošek in Fleis. Organiziralo se je petje in predavanja: kot pevovodja je fungiral prof. Škof, kot predavatelj največ prof. Favaj. Stvar pa spočetka nekako ni hotela priti v tek. Ko je bil s 1. januarjem 1920 delegiran Lojze Slanovec od Zveze gospodarskih zadrug v Maribor, se je tu takoj tudi lotil reorganizacije »Svobode«. V februarju se je vršil nov občni zbor in izvolil za predsednika Slanovca, tajnikom Tanca, blagajnikom Favaja, v odbor pa Fleisa, Selinška, Škofa, Nachtigala, Grčarja, Pirčevo in druge. Istočasno se je postavil pevski zbor na trdno podlago. Nastavil se je stalni pevovodja g. Füllekrus, ki je poučeval tudi »Frohsinn«, ki nam je prepustil tudi svoj društveni glasovir na razpolago in ki se ga je posluževal pevski odsek »Svobode« ves čas do danes.

Tedaj je bila doba konjunktura: v kratkem času je štela podružnica nad 600 vpisanih članov. Mnogo ljudi je takrat množilo naše vrste iz različnih, tudi materijalnih interesov in je razumljivo, da se taki člani niso dolgo držali, nekateri so vplačali samo prvo članarino in že prvi vihar, ki je nastal po nesrečnem generalnem štrajku leta 1920, jih je nepovratno odnesel. A lepo število je vendarle ostalo zvestih. Žal je tudi v »Svobodo« bila kmalu zanešana kal razkola med levičarji in desničarji, ki je dosegla svoj višek pri občnem zboru v februarju leta 1921. Obe struji sta si krčevito prizadevali dobiti odbor podružnice v svoje roke; pevski odsek je že zapustil »Ljudski dom« in je imel par vaj v sedanji Volgruberjevi kavarni v Frankopanovi ulici. Vodja levičarske opozicije je bil znani Nachtigal. Pri takratnem občnem zboru je bil položaj zelo kritičen: izgledalo je, da ne bo mogoče izvoliti novega odbora. Situacijo

je rešil na diplomatičen način Slanovec, ki je predlagal za predsednika Tanca, ki se je zadržal v sporu nevtrarno in na katerega je tudi levica pristala. Par let so idejne difference v »Svobodi« še obstojale, dokler niso tekom zadnjih let popolnoma izginile.

Podružnica se je ves čas svojega obstoja trudila kulturno vzgajati svoje članstvo več ali manj živahno, več ali manj plodonosno. Njen temelj je bil predvsem pevski odsek. Leta 1921, ko se je razšel tedanji delavski športni odsek »Rote Elf«, je večina njegovih članov ustanovila v okvirju »Svobode« nogometni odsek, ki še sedaj deluje.

Leta 1921 je vstopilo v okvir »Svobode« kot samostojen odsek delavsko taboriško društvo »Einheit«, ki je bilo ustanovljeno 5. julija 1903. leta. Med vojsko ni moglo delovati, takoj po prevratu pa se je zopet oživilo. Ta sekcija je potem pod vodstvom delavca-kapelnika Premužaka uspešno delovala vse do konca leta 1925, ko se je radi finančnih težav razšla.

Leta 1922 se je po daljših pogajanjih dosegel sporazum tudi z delavskim telovadnim društvom »Sloga-Eintracht«, da je pristopilo kot samostojna sekcija v »Svobodo«, potem ko je slednja izjavila, da bo sicer ustanovila lasten telovadni odsek, »Sloga« je že leta 1921 praznovala desetletnico svojega obstoja, pod vodstvom Vidoviča in Bošnjaka. V »Svobodi« je krepko nadaljevala s svojim delom, razne difference med predtelovalcem Poppom in Schweigerjem so pa bile povod, da se je del telovadcev pod vodstvom slednjega odcepilo od podružnice Maribor in ustanovilo samostojno podružnico v Studencih pri Mariboru, ki si je kmalu postavila lastno telovadnico, potem, ko je bila ista odpovedana v III. mestni deški šoli.

Poleg navedenih, je imela podružnica v teku desetletja še več drugih sekcij in krožkov, ki pa so po krajšem času prenehali in se deloma zopet pojavljali. Tako dramatični odsek, o katerem bom še govoril, knjižnični odsek, ruski krožek, ki je poučeval ruščino s sodelovanjem Zorjana in Gmajnerja, esperantski krožek, pod vodstvom Kocjančiča. Naj navedem ta zanimiv slučaj, kako je nastala v podružnici kriza radi esperanta. Kocjančiču se je očitalo, da zasleduje s svojim esperantskim krožkom kot Bernotov emisar v »Svobodi« poštranske namene in takoj se je pojavil nasprotnik esperan-

ta v osebi Terška, ki je propagiral mesto esperanta, učenje Volapüka. Vršila sta se dva vzporedna tečaja, katerih udeleženci so se strastno pobijali med seboj. K sreči ni eden ne drugi dolgo vztrajal in mir je bil zopet vpostavljen.

Razen tega je prirejala »Svoboda« še razne druge tečaje: slovenski za Nemce in nemški za Slovence pod vodstvom prof. Favaja, knjigovodski pod vodstvom Uratnika, tečaj za strojnike in druge. Nameravalo se je ustanoviti tudi glasbeno šolo pod vodstvom prof. Hladkija, kar pa se radi nezadostnih sredstev ni moglo izvesti. Naši podružnici gre tudi zasluga, da se je ustanovila v Mariboru Ljudska univerza, ki pa je žal radi nezadostnega zanimanja delavstva, prešla pozneje popolnoma v meščanske roke.

V zimskih sezonah leta 1919, 1920 in 1921 je vzdrževala »Svoboda« v Gambri-novi dvorani tudi plesno šolo, ki je predstavljala za podružnico lep vir dohodkov, a se je pozneje radi vzgojnih pomislekov opustila.

Tekom desetletja je imela podružnica nešteto raznih občnih zborov, sestankov, sej in predavanj in mirne duše lahko trdimo, da je najmanj četrtina mariborskega prebivalstva v tej dobi prišlo v tej ali oni obliki s »Svobodo« v stik. Udeleževala se je tudi vseh zborovanj, demonstracij in prireditev mariborskega delavstva v zadnjih desetih letih. Imela pa je tudi veliko lastnih prireditev, ki so predstavljale včasih pomembne kulturne dogodke. Tako predvsem koncerti našega pevskega odseka, ki se je pod vodstvom prof. Hladkija povzpela do resne umetniške višine. Debitiral je s koncertno matinejo 12. junija 1921. l. s sodelovanjem izvrstnega Kubičkovega orkestra. Potem je priredil 1. julija 1922 koncert Adamičevih skladb za katerega je skladatelj Emil Adamič napisal skladbo »Na Lorškem polju« in obljubil svojo navzočnost. (Žal je bil zadržan.) Pri tem koncertu je sodeloval Rumpel poleg gospe Olge Hladkijeve na velikem koncertu 15. decembra 1923. Na koncertu 26. januarja 1924 je sodelovala poleg g. Rumpela in gospe Hladkijeve še operna pevka profesorica Radova. Brez dvoma najsijajnejši koncert »Svobode« se je vršil v januarju 1925, pri katerem sta sodelovala operna pevca gg. Emil Rumpel in Mario Šimenc, ki se je takrat poslavljajal od mariborskega gledališča in pa violinska virtuoziinja gospa Brandl-Pelikanova. Za poletje istega leta je pevski odsek pripravljajal velik Smetanov koncert, da počasti stoletnico njegovega rojstva, na katerem bi se izvajale izključno Smetanove skladbe. Žal se ta načrt ni mogel uresničiti, ker je pevovodja prof. Hladky medtem resno obolel

na očeh in je moral vodstvo zbora odložiti. Zbor je v tej dobi prirejal lepe koncerte tudi po drugih krajih izven Maribora: tako v Šoštanju, pri Sv. Lovrencu na Pohorju, v Slovenski Bistrici, v Ptuj, v Strnišču in v Celju. Tudi meščanska kritika je morala ob teh prilikah priznati izredne vrline našega mešanega zbora. Po odhodu prof. Hladkija iz Maribora je prevzel zbor prof. Vogrič, pod katerim se je tudi lepo razvijajal in priredil v Kazinski dvorani par uspešnih koncertov.

Žal so se radi nestabilnih razmer, ki vladajo med delavstvom, pevci v našem zboru stalno menjavajli, z njimi pa tudi pevovodje. Tako ima zbor tekom desetih let sedaj že devetega učitelja: prvi je bil prof. Škof, za njim Füllekrus, Rože, Urankar, potem dva meseca g. Lah, ki poučujie sedaj meščanski pevski zbor »Jadranc«. Od leta 1921 do leta 1925 ga je vodil prof. Hladky in se smatra ta doba za zbor kot najuspešnejša. Za tem je prevzel zbor prof. Vogrič in ga vodil do avgusta 1928. leta, ko ga je moral radi boleznj zapustiti. Sledil mu je prof. Comelli do avgusta letošnjega leta, ko je bil drugje angažiran. Iz trenutne zadrege nas je rešil pevovodja železničarskega pevskega društva »Krilato Kolo«, German, dokler nismo septembra zopet dobili stalnega pevovodjia v osebi učitelja Nerata, ki poučujie tudi »Frohsinn« in »Enakost« v Studencih.

Dramatični odsek se je pri naši podružnici ustanovil že aprila leta 1920 kot vzporedna organizacija že obstoječe »Arbeiterbühne«, ki je prirejajla v »Križevem dvoru« nemške delavske predstave. Naštudirajla se je takrat ljudska igra »V Ljubljano jo dajmo«. Ko pa je bil tisto zimo »Križev dvor« prodan in preurejen v tovarno, ni bilo za delavske predstave več primernegega prostora ter sta se »Arbeiterbühne« in dramatični odsek razšla, zlasti še, ko so bile nemške predstave sploh prepovedane. V tem štadiju se nahajaj delavski oder v Mariboru še danes. Zadnje mesece se skuša dramatični odsek »Svobode« zopet oživeti, a glavna ovira temu je, da nima niti odra, niti lokala, kjer bi ga mogel postaviti.

Knjižnični odsek je razpolagal z okroglo 300 knjigami in brušurami, ki so bile kmalu vse prečitane. Na nove nabave ni bilo radi pomanjkanja sredstev mogoče misliti. Lansko leto, ko se je ustanavljajla v Mariboru knjižnica Delavske zbornice, se je poleg knjižnice Strokovne zveze in organizacije tipografov tudi naša knjižnica priključila novi knjižnici Delavske zbornice s pridržkom, da ostane naša last.

Mariborska »Svoboda« je imela tekom svojega obstojaj celo vrsto več ali manj uspešnih prireditev: vsakoletnih običajnih poletnih veselic, vinskih trgatav,

božičnih večerov in pustnih maskarad se niti ne spleča omenjati. Prva samostojna prireditev je bila 6. oktobra 1920 združena s kulturnimi nastopi in običajno vinsko trgtavijo. Udeležencev je bilo v tedanjih prostorih »Križevega dvora« nad dva tisoč. Žal se je končala tragično: skupina pijanih podčastnikov se je med seboj v veliki dvorani sprla in začela vseprek streljati s samokresi. Ljudje so v paničnem strahu skakali raz okna in galerijo. K sreči ni bil nihče resno ranjen. Kljub temu je imela podružnica od te prireditve še nad 6000 Kron čistega dobička, kar je tvorilo njen prvi fond. Najsijajnejša prireditev podružnice je bil brezdvomno vsedelavski zlet v Mariboru 1923. Bilo je nad 2000 zunanjih gostov in delegacij iz Avstrije in Češke. Kljub ogromni udeležbi je pokazal obračun te prireditve velik deficit, na katerem smo bolehali cela štiri leta in je bil šele s pomočjo bratskih organizacij poravnal. Glavni vzrok je bila slaba organizacija: po raznih mariborskih gostilnah so bila za tuje goste naročena obvezna kosila, ki pa se potem niso prodala in so prireditelji morali potem plačati gostilničarjem odškodnino. Toda vsaka izkušnja nekaj stane. Pri drugi taki priliki bomo bolj pametni. — Nadalje je priredila »Svoboda« 15. avgusta 1925 velik okrožni zlet. Udeležila se je tudi z večino članstva vsedelavskih zletov v Celju 1922 in v Ljubljani 1927. leta ter okrožnih zletov na Jesenicah l. 1922, v Šoštanju l. 1924, v Studencih pri Mariboru l. 1923 in 1927, ter v Mežici in v Trbovljah l. 1927 oz. 1924.

Telovadni odsek je sodeloval pri javnih nastopih pri vseh omenjenih okrožnih zletih, razen tega je pa še priredil po enega ali več samostojnih nastopov vsako leto. Udeležil se je po delegacijah tudi mednarodnih delavskih olimpijad: V Pragi leta 1921, v Frankfurtu 1925 in na Dunaju leta 1927.

Pri vseh mariborskih delavskih prireditvah, manifestacijah in kulturnih akademijah je bila »Svoboda« vedno častno zastopana in ni čudno, če je postala danes tudi ona že tradicionalna. Morala se je pa dolgo boriti za svoje priznanje, ne samo med meščanstvom, tudi med delavstvom. Bila je med dvema ognjema: meščanstvo nas je psovalo za boljševice, delavstvo pa, ki je bilo do prevrata vzgojeno v nemškem duhu, nas je pa smatralo za pritepence z juža, za »Čiče«. Kajti razumljivo je, da med mariborskim delavstvom ni bilo ob prevratu slovenskih iniciatorjev za delavski kulturni pokret in da so se lotili tega dela delavski inteligenti, ki so prišli s prevratom iz ostalih delov Slovenije. Vendar se je to danes že ublažilo, le tu in tam še kaka, od vinskih duhov razgreta glava obuja stare spomine. Po

drugi strani smo pa imeli in še imamo v Mariboru razna delavska kulturna društva, največ pevska, ki obstoje že nad trideset let in ki ne morejo resignirati na svoje tradicije, dasiravno bi za Maribor zadoštovali dve del. pevski društvi, ne pa da jih imamo kar šest, kar je po našem mnenju potratna sil. S koncentriranim delom bi se dali lepši uspehi doseči.

Največja ovira našemu kulturnemu razvoju je pa bila, in je še danes bolj ko kdaj poprej, da nismo razpolagali s primernimi lokali, brez katerih je sistematsko delo nemogoče. Edino tisti tesni gostilniški prostori v »Ljudskem domu«, ki so morali služiti za predavanja, za vaje, za sestanke in zborovanja številnim organizacijam večer za večerom in so čisto čakale po tri, štiri organizacije na isto sobo, da se izprazne. Na kulturne prireditve v teh prostorih ni bilo mogoče misliti, na dramatične predstave pa sploh ne. Danes so nam pa še ti prostori odvzeti in kdo ve, če nam bodo sploh še na razpolago. Ta dom, ki sicer več ne odgovarja razmeram, so si postavili mariborski delavci že pred 30 leti, danes razpolagajo z njim tuji ljudje. V »Delavski Politiki« z dne 19. oktobra je izšel lep članek o velikem pomenu Konzumnega društva za Slovenijo za naše delavsko gibanje, ki pravi, da se imajo razni kraji širom Slovenije zahvaliti ravno našim Konzumnim zadrugam za svoje lepe delavske domove, kar je v veliki meri res, samo žal, da ravno za Maribor, kjer je bilo delavsko gibanje od nekdaj zelo razvito, ta ugotovitev ne velja. Tu se je še ono, kar smo imeli, razblinilo v nič in kdo ve, kedaj bomo zopet lahko rekli, da smo svoji pod svojo streho. (Skoro!) O tem bo dolžnost razmišljati vsem, ne samo »Svobodi«, saj imamo v Mariboru še vseeno dovolj raznih, tudi gospodarskih organizacij. In če bomo kedaj zopet tako daleč, potem se ne zadovoljujmo zopet s kako kletjo.

Mariborska »Svoboda« pa lahko s ponosom zre na svoje desetletno delovanje v takih težkih razmerah, kar ji daje trdno vero, da bo v bodočih desetih letih lahko beležila še lepše uspehe. Točasno šteje okroglo 120 članov in ima pet odsekov: pevski, dramatski, telovadni, nogometni in šahovski. Slednji je pred kratkim priredil dobro uspeli turnir. Največ sitnosti je z nogometaši, ki imajo najmanj delavske zavednosti in to radi tega, ker so vključeni v meščanski nogometni zvezi; zato bi bilo želeli, da se čimprej izvede organizacija nogometaške podzveze »Svobode«, da to mladino rešimo meščanskega vpliva in kuratele. Ostali odseki se razvijajo dobro, razen dramatskega, iz vzrokov, ki sem jih že navedel.

Svojo desetletnico proslavi mariborska »Svoboda« s kulturnim večerom dne 7. decembra v veliki Kazinski dvorani s sodelovanjem vseh odsekov. Mariborsko delavstvo se naj v častnem številu udeleži te redke prireditve.

»Naj vsaki čas, in vsepovsod, svoboden spev, beseda bod'!«

Podružnica v Mariboru bo, kakor lani, tudi letošnjo zimo pod vodstvom prof. Teplija, prirejala redna poučna predavanja, katera bodo večinoma spremljale skioptične slike. Opozarjamo nato mariborsko delavstvo, članom pa nalažamo za dolžnost, da bodo predavanja redno obiskovali. Predavanja bi se bila že pričela. Ker pa je »Ljudski dom« že od 1. oktobra dalje zaprt, so se morala predavanja do zopetne otvoritve »Ljudskega doma«

preložiti. V slučaju, da bi nam »Ljudski dom« ne bil več dostopen, si bo podružnica skušala preskrbeti drug lokal. Kje se bodo predavanja vršila in kdaj, se bodo pričela, bomo še objavili.

Opozorilo članom podružnice Maribor. Pričeniši z današnjo številko bodo člani dobivali list »Svobodo« na dom. List bodo seveda dobivali samo oni člani, ki bodo s članskimi prispevki na tekočem. Zato naj vsi člani, ki so v zastanku, poravnajo članarino bodisi pri svojem odseku, bodisi pri podružnici, ki je v to svrhu uvedla vsako soboto redne poslovne ure v »Ljudskem domu« od 7. do 9. ure zvečer. V nasprotnem slučaju bi se pošiljanje lista s prihodnjo številko ustavilo. Člani naj javijo podružnici tudi vako spremembo naslova.

PO SVETU.

Delavska izobrazba na Švedskem.

Slično kakor v Angliji je tudi na Švedskem delavsko izobraževalno delo koncentrirano v rokah ene same centralne, kateri je priključena večina delavskih organizacij. Centrala se imenuje »Arbetarnas Bildningsförbund«. V preteklem letu ji je pripadalo 500.00 strokovničarjev, 339.000 združnikov, 200.000 strankarskih članov, 36.000 mladih delavcev. Vsaka priključena organizacija plača za svoje člane določeno letno članarino. Razven tega prejema centrala znatne podpore od države in pokrajinskih vlad. V zadnjem letu so bile te podpore trikrat večje nego prispevki vseh organizacij. Centralo vodi 6 izvoljenih članov in 7 nastavljenih uradnikov. Izobraževalno delo obsega prirejanje predavanj, tečajev, seminarjev, ustanavljanje in vodstvo knjižnic. Centrala je vso državo razdelila na okraje s posebnimi vodstvi. Večji kraji imajo svoje uprave, za katerih finanjsko podlago skrbe krajevne organizacije in občine.

V preteklem letu je imela zveza 933 knjižnic z 242.000 knjigami, 1931 predavanj z 32.000 poslušalci in 77 predavateljev.

5 let nemške delavske radio-zveze.

Kulturni razvoj radia ne zavisi samo od kakovosti oddajne postaje in sprejemnih aparatov, temveč določa ga predvsem duh in vsebina radio-programa. Nemška delavska radio-zveza je v 5 letih svojega obstoja znatno pripomogla k izboljšanju radio-kulture.

V prometnem uradu zveze narodov so nedavno cenili število vseh imetnikov radio-aparatov na 70 milijonov. V Nemčiji jih je 3 milijone.

Razvoj delavske radio-zveze je šel vzporedno z naraščajočim številom poslušnikov radio-aparatov. Zveza se je trudila predvsem za to, da so radio-oddajne postaje izboljševale splošni program in posebej delavske ure. Zveza izdaja tudi svoje glasilo »Delavski radio«.

Knjige in knjižnice.

Gorki, Spomini na sodobnike. — Čehov, Anjuta, Hamsun, Blagoslov zemlje, Galsworthy, Temni cvet — te lepe knjige in mesečno ilustrirano revijo nam obeta

nova slovenska založba »Modra ptica« za letno članarino 240 Din, ki se jo lahko plačuje v obrokih. Priznati moramo, da je ta program prav dober. Saj s tem dobimo

v slovenskem prevodu najboljša dela najslavnejših ruskih, angleških in nordijskih pripovednikov. Ako bo založba držala besedo in ako bo v tej smeri nadaljevala svoje delo, bomo Slovenci mnogo pridobili.

Kaj čita angleški delavec?

Po neki pravkar objavljeni statistiki je izšlo v letu 1927 v Vel. Britaniji 10.000 novih del in 3400 novih izdaj. Od teh jih je menda malo prišlo med delavstvo, kajti sama delavska založba, ki ima glavni namen, spravljati med ljudstvo knjige po nizki ceni, se pritožuje, da proda sedaj komaj petino prej prodane količine. Vzrok temu je brezposelnost in to, da delavci čitajo večinoma knjige, izposojene iz javne knjižnice.

Ocene novo izšlih knjig izhajajo vsak teden v posebni prilogi »Daily Herald«-a, edinega socialističnega dnevnika v Angliji, ki izhaja v pol milijona izvodih.

Od delavskih pisateljev, ki jih sedaj mnogo čitajo, je treba najprej omeniti Roberta Tressala z njegovim romanom »Človeški prijatelji z raztrganimi hlačami«. Izšel je že 1914. leta, cenena izdaja je pa na trgu šele od konca vojne. Pravo ime tega pisatelja je Robert Noonan, po poklicu pleskarski pomočnik. Rudarsko življenje riše Jakob Welsh v svojih spisih »Podzemski svet« in »Morlocki«. Prvega omenjenega dela se je prodalo doslej že 100.000 izvodov. Med rudarji so se pojavili trije pesniki Corrie, Boden in F. C. Reed, največji uspeh je žel prvi. Sicer pa tudi v Angliji prav s posebno ljubeznijo ne čitajo pesmi. »Napadalec neba« je delo Foxa, t. j. pustolovni roman s komunistično tendenco. Popisuje potovanje mladega delavca od Kalifornije v Vladivostok in Moskvo. Mnogo čitajo soc. povdarjene romane Wellsa.

Od inozemskih pisateljev čitajo največ Zola, Barbussa, Upton, Sinclair in Jacka Londona. Knjige ruskih pisateljev: Zejfulina, Ehrenbourg, Lebedinski in Ognjev mnogo kupujejo, dočim ni navdušenja za družabno-kritične romane domačih pripovednikov Galsworthy in Arlen. Od mladih pesnikov je najpriljubljenejši Tomlinson. Delavska književnost se še vedno ne more kosati s prevladujočimi kriminalnimi in manj vrednimi pustolovnimi romani (Wallace-vih kriminalnih romanov se je v enem letu prodalo 5 milijonov izvodov).

Dve hrvatski marksistični knjigi.

Marksistično znanstveno delo je na Hrvatskem letos izredno plodovito. Zagrebška Delavska zbornica je izdala kar dve znanstveni knjigi, in sicer: drja Božidarja Adžije »Od Platona do Mar-

ksa« in Vitomira Koraća »Istorija radničkog pokreta u Hrvatskii Slavoniji.« (Knjiga prva.)

Dr. Božidar Adžija razpravlja na poljuden, a vendar znanstven način o razvoju sociološke vede ter obravnava v kratkih obrisih vse večje filozofe od Platona do Marksa. Najboljši so gotovo odstavki o Marks, kjer nam pisatelj obrazloži temelje marksizma (historični materijalizem, teorijo o nadvrednosti itd.). Ti odstavki bi zaslužili, da jih kdo prevede za slovenskega delavca v slovenščino.

Vitimir Korać nam je podaril obširno zasnovano zgodovino delavskega pokreta na ozemlju bivše Hrvatske in Slavonije. Za tako delo je bil najbolj poklican uprav V. Korać, ki se je aktivno udeleževal v njem od devetdesetih let do danes. Prva knjiga je razdeljena v dva dela: v prvem delu nam je podal pisatelj zemljepisni, zgodovinski in ekonomski pregled hrvatskega ozemlja (pregled je opremljen z mnogimi statističnimi tabelami); drugi del pa obravnava početke delavskega gibanja in njegov razvoj do leta 1922. Pisatelj nam je natančno opisal preganjanja, ki so jih morali preživeti voditelji; iz dela razvidimo, da se hrvatski delavec ni boril samo za izboljšanje mezd, temveč da je aktivno in uspešno posezal tudi v politiko, kjer si je pridobil največjih zaslug za rušenje režima zloglasnega bana Khuena Hedervarya. Delo je pisano docela objektivno, kar mu daje tem večjo ceno. V knjigi je priobčenih tudi mnogo slik hrvatskih delavskih voditeljev.

Obe knjigi najtopleje priporočamo tudi našim delavcem. Talpa.

Lirika sedanjosti

Griša Koritnik je ob priliki proslave 120-letnice Ilirije napisal pesem, ki jo je priobčil v »Slovenskem Narodu« z dne 12. oktobra 1929. Ne moremo iti mimo, da ne bi zabeležili sledečih verzov:

»O nas Evropa malo ve,
a bili smo možje,
kot malo takih je drugje!
Le vprašajte naš bajonet,
kakó se je zaril
nekaikrat v roj krvavih čet,
da pot mrliški je rosil
sovražne vojske cvet.
A četa naša mala
ni tretetala —
in prej ko slej stoji ko zid.«

ltd.

Res: »... smo možje, kot malo takih je drugje!« Menda je pisec računal s tem, da se bo kdo vpraševal, od kdaj ta pesem, ker je sam dostavil datum: »13. oktobra 1929.« —č.

Dramatična podzveza.

Talpa:

Mariborsko gledališče.

Naloga naših kulturnih društev in njihovega glasila »Svobode« je med drugim tudi, da pazno zasleduje vse pojave na kulturnem polju. Paznjo mora posvečati tudi takim meščanskim kulturnim institucijam, kot je gledališče, od katerega mora tudi delavstvo zahtevati svoj delež. Ker se je uprava mariborskega gledališča odločila, da priredi v letošnji sezoni 4—5 delavskih predstav s socialno tendenco in sicer za naše kulturno in strokovno organizirano delavstvo, hočemo od meseca do meseca na kratko poročati o mariborskem teatru.

Letošnja gledališka sezona je bila otvorjena s proslavo desetletnice obstoja mariborskega teatra. Proslava je imela prvi večer popolnoma »rodoljubarski« značaj. Uprizorili so 2. dejanje Vojnovičeve »Smrti majke Jugovića«, 4. dejanje Župančičeve »Veronike Deseniške« in 5. dejanje Jurčičevega »Tugomera«. Program je bil torej zelo slabo sestavljen. Vojnovič je sicer najboljši srbskohrvatski dramatik, a Smrt majke Jugovića je brezdvomno njegov najslabši gledališki komad. Majka Jugovičeva je nematerinska, je nenaravni stvor, ki sodobnega gledalca ne more prisiliti k sodoživljanju. Zato nas je pustil ta komad popolnoma hladne. Še večjo napako pa je napravila uprava, oziroma njeni svetovalci, da je spravila v dobi, ko vsi najboljši duhovi streme po izmirjenju med narodi, na oder 5. dejanje starinskega Jurčičevega »Tugomera«, ki se »odlikuje« po sovražnosti do sosednega naroda, s katerim živimo celo v dobrih političnih odnosih. Bilo je prav mučno poslušati neumestne tirade, ki jih je celo meščanska publika sprejela hladno, brez navdušenja, kot bi se sramovala fraz, ki jih goni sama že ednajsto leto. »Veronika Deseniška« nam je služila samo za kratek — drugi v sicer skrajno mučnem položaju.

Drugi večer proslave so uprizorili Cankarjevo »Pohujšanje v dolini šentflorijanski« v izredno uspehi režiji Joška Koviča, ki je zgradil moderno, konstruktivistično scenerijo, polno dinamike. Izmed vlog nam bo ostal v spominu Konkordat (V. Srbinšek) in cer-

kovnik (J. Kovič). 26. oktobra se je vršila posebna predstava za delavstvo.

Doslej smo videli še Maeterlinckovo dramo »Stilmondski župan« in Ladislava Fodorja komedijo »Cerkvena miš«. — »Stilmondski župan« je realistično delo, v katerem nam pisatelj z močno protivno tendenco opisuje vdor nemških čet na belgijska tla v prvih mesecih svetovne vojne. Žal, pa režija ni znala dovolj poudariti tendence in tako smo gledali pred seboj bolj nacionalistično kot pa protivno delo. — »Cerkvena miš« obravnava sodobno bankarsko življenje; delo spada med lažisocialne komade, ki jih mi odločno zavračamo. Oba komada je režiral Joško Kovič, igra je bila v obeh pod povprečnostjo — če izvzamemo Skrbniškovo kreacijo barona von Raucha v »županu« in temperamentno igro Savinove (Susie Sachs) v »Cerkveni miši«.

Otvoritev gled. sezone na Jesenicah. V nedeljo, dne 13. oktobra je dramatični odsek »Svobode« vprizoril Funtkovo dramo »Tekma« in s tem otvoril gledališko sezono sploh. Uprizoritev je v celoti uspela, vendar ne tako kot bi lahko. Na nekaterih mestih se je opazila nesigurnost, kar gre gotovo na račun posameznih igralcev. Sodelovali so: Weissova in Müllerjeva ter Vodnjov, Škrli, Šetinc in Štravs. Režiral je s. Fr. Škrli. Dokaj številno publiko je najbolj prevzelo zadnje dejanje. — »Tekma« je v času, ko se zopet kreše borba med umetnostnimi strujami, ponazorila tak boj »starih« in »maldih«, predvsem se je pa z njo nezavadno proslavila desetletnica oderskega udejstvovanja jeseniške »Svobode«.

Baš s to dramo je dramski odsek otvoril pred 10. leti svoje delovanje. Od tedanjih igralcev je v igri nastopila s. Angela Weissova, ki že 10 let nepretrgoma sodeluje kot ena najboljših, najzvestejših in najbolj požrtvovalnih moči. Čeprav zaposlena kot žena in mati z družinskimi posli, lahko služi vsem za vzor. Predvsem tistim, ki imajo toliko možnosti udejstvovanja, pa zapravljajo čas, da je kar grdo. — Od dramatičnega odseka pa pričakujemo, da nam to sezono pripravi nekaj lepših gledaliških večerov. Začel je zgodaj, kar očituje delavoljnost in pogum ter opravičuje naše nade.

Telovadba in sport.

Vsak sportnik naj čita v tej številki objavljeno razpravo: Luedecke, Nova plesna umetnost!

Poljska delavska športna zveza je začela izdajati letos v maju tednik »Sztafeta robotnicza« (Delavska štafeta). Naslov uredništva in uprave je: Warszawa, ul. Floryl.

Delavska telovadba pri ameriških Čehih. Češki izseljenci-delavci v Ameriki imajo tudi v Ameriki svoja delavska telovadna društva pod nazivom »Delavski Sokol«. Ta imajo skupno v Zedinjenih državah Severne Amerike 15 skupin, od tega 10 moških in 5 ženskih, z nad 1000 članov, 40 članic, 86 moškega, 15 ženskega naraščaja in 179 moške ter 215 ženske dečke. Prihodnje leto prirede svoj zlet.

15-letnica nogometa. Delavska športna in telovadna zveza v Ustju na Labi je slavila v juliju t. l. 15-letnico uvedbe nogometa med svojimi člani. Danes je v zvezi nad 3000 aktivnih nogometašev.

Predsednik Masaryk o delavski telesni vzgoji. Nedavno je obiskal predsednik čehoslovaške republike Masaryk v Plznju v tamošnjem društvenem domu »Peklo« delavske telovadne jednote. Na pozdrav ss. Vratnega in senatorja Habrmana je m. dr. dejal: »Hotel bi pa reči še k temu, kar ste povedali o vašem telovadnem naraščaju, da gojite telovadbo z namenom, da bi odpravili enostranski vpliv tovarniškega in sploh mehaničnega dela na telesu in duhu. Prepričani bodite, da se tu ne gre le za ono telovadbo samo. Gre se tu za ono tovariško sodelovanje, v kateri telovadite. To je ono, kar cenim, kar končno združuje nas vse v eno veliko vrsto delovnega ljudstva, ki deluje za svobodo in socialno pravičnost.«

Deset let obstoja nemška Zveza delavskih kolesarskih društev v Čehoslovaški. Leta 1919, ko je bila ustanovljena, je štela 23 društev z 940 člani, leta 1928 je dosegla že 420 društev s 17.846 člani. Zveza ima v Chabařovicích lasten dom z nakupovalnico in prodajalno.

V. kongres Socijalistične telovadne Internacionalne se vrši 12.—14. oktobra t. l. v Pragi. Poleg poročil vseh funkcijonarjev ter odsekov (tehničnega, samarianskega, za socijalistično vzgojo, tiskov-

nega) so na dnevnem redu še sledeče točke: II. Mednarodna Delavska Olimpijada na Dunaju leta 1931; Žena in delavska telesna vzgoja (šport); Socijalistična vzgoja; Pomen nogometa v socijalistični telesno-vzgojni Internacionali; Predlogi zvezi in predsedstva Internacionalne; Določitev članskih prispevkov in kraj ter datum VI. kongresa Interacionalne.

Memorial Zofije Hummelhansove. Delavske telovadne jednote na Čehoslovaškem goje poleg telovadbe tudi lahko atletiko, hazeno, zimske športe, skauting in plavanje. Za propagando lahke atletike prirejajo takozvane memoriale, to je spominske slavnosti. Za moško lahko atletiko se že tretje leto prireja takozvani Kejzlarov memorial, to je tekme v spomin dolgoletnega načelnika D. T. J. Č. s. Kejzlara, za ženske discipline v lahki atletiki pa bo letos prvič prirejen memorial Hummelhansove, to je tekme v spomin pok. s. Zofije Hummelhansove, soproge staroste D. T. J. Č. s. Hummelhansa in prve voditeljice ženskih odsekov v D. T. J. Č. Tako vrši zveza obenem propagando za lahko atletiko in se oddoljuje spominu pokojnih delavcev za njen razvoj.

Telovadne in športne slavnosti prihodnje leto pripravljajo Zveze v Švici, Lotiški, Belgiji in nemške v Čehoslovaški (5.—7. julija). Tudi D. T. J. v Pragi pripravljajo slavnosti mladine (najbrže 29. do 30. junija).

Jubilejna lahkoatletična tekmovanja na Finskem. V znamenju jubileja desetletnega obstoja finske Delavske športne zveze so se vršila letošnja lahkoatletična tekmovanja finskih sodrugov in udeležili so se jih izborni tekmovalci. Tudi število gledalcev je doseglo v primeru z drugoletnimi tekmovanji rekord. Rezultati prvega dne: Tek na 200 m: J. Etholen, Helsinki, 23,2 sek.; tek na 800 m: P. Salojärvi, Helsinki, 1 : 59,5 min. (zelo zanimivo tekmovanje z veliko konkurenco); tek na 5000 m: L. Virtanen, Turku, 14 : 51,3 min.; 400 m z zaprekami: K. Wall, Helsinki, 56,8 sek. (nov mednarodni rekord); skok v višino: V. Hynnlen 1,80 m, troskok: E. Paasi, Turku, 13,85 m; met kroglice: A. Franzen, Kaarina, 13,44 m; met kladiva: V. Silins, Helsinki, 41,45 m; met žoge: L. Veisto, Forssa, 53,01 m. Druga dne ni bilo tako ugodnega vremena kot prvi dan,

kajti deževalo je. Luže in razmočeni teren so ovirale. Kljub temu je bilo doseženih nekaj zadovoljivih rezultatov. Tek na 400 m: K. Wall, Helsinki, 50.9 sek.; tek na 1500 m: N. Bothas, Helsinki, 4:07.2 min.; tek na 10.000 m: A. Majuri, Helsinki, 32:35.4 min.; tek na 110 m z ovirami: K. Wall 16.3 sek.; skok ob palici: K. Fliak, Tampere, 3.63 m; met kopja: V. Takkinen, Kemi, 58.20 m; skok v daljavo: V. Laine, Helsinki, 6.68 m; met diska: E. Salin, Nikla, 40.02 m; met uteži: V. Silius, Helsinki, 12.51 m. Lahkoatletični peterboj: V. Takkinen, Kemi, 381.09 točk.

Zveza delavskih kolesarskih društev, centrala Maribor, je priredila v nedeljo, dne 29. septembra t. l. dirko za klubovo prvenstvo na progi Maribor—Fala—Maribor v treh skupinah. Rezultati: I. skupina seniori 30 km: 1. Klubov prvak Ledinek Fric, je došel na cilj v 58.55 min.; 2. Žolger Jurij 58.56 min.; 3. Špindler Vilko 66 min. II. skupina, člani, 15 km: 1. Šnuderl Josip 33.20 min.; 2. Stolz Ivan 35 min.; 3. Danko Ivan 35.50 min.; 4. Vampl Jakob 36 min. III. skupina, članice, 10 km: 1. Habler Pavla 23 min.; 2. Uršič Adela 28 min.; 3. Germovšek Lojzka 31 min.

Združenje Delavskih Telovadnih Enot v Ameriki. Iz daljšega članka v prškem »Tel. ruchu« posnemamo: Češka D. T. J. v Chicagu je ob dvajsetletnici češkega delavskega telovadnega gibanja v Ameriki priredila od 31. avgusta do 2. septembra t. l. uspel spominski zlet, katerega so se udeležile tudi D. T. J. iz Clevelanda in St. Loisa. Ob tej priliki se je vršila tudi konferenca, na kateri je bilo sklenjeno združiti doslej samostojno gibanje D. T. J. v Zvezo, kateri bo pripadalo 5 enot v Clevelandu, 1 v Chicagu in St. Loisu ter snujoča se enota v Detroitu. Obenem se je pa vršila ob navzočnosti glavnega tajnika ameriške socialistične stranke Clarence Seniorja konferenca čehoslovoskih, finskih in jugoslovanskih delavskih telovadcev, na kateri se je razpravaavljalo o osnovanju skupne Mednarodne delavske telovadne in športne federacije v Ameriki, kar bo zelo velikega pomena za celo socialistično gibanje v Ameriki, ki je pogrešalo v zadnjih povojnih letih naraščanja. — Mi pozdravljamo to gibanje, zlasti dejstvo, da so se tudi jugoslovanski delavci, ki zlasti v inozemstvu pozabljajo na vzajemno delo v Internacionalah, zavedli ter hočejo v skupnost z drugimi narodi. Želimo tudi, da se nam jugoslovanski delavski športniki in telovadci kaj javijo.

Plavalne tekme na Finskem. Začetkom avgusta je priredila finska delavska športna svezá tekmovanja v plavanju, ki so prinesla lepe rezultate. V skokih je zmagal K. Letinen, znan telovadec, ki je do-

segel pri telovadnih tekmovanjih v Nürnbergu prvo in v rokoborbi 10. mesto. Na 200 m, prosti štil, je zmagal Laminpee iz Helsinkov v 2 min. 37.2 sek. Zmagal je tudi pri plavanju na 1000 m (prosti štil) v 16 min. 38.5 sek. Plavanje 100 (hrbno): A. Kaivola 1 min. 25.1 sek. V štafeti 4×200 m je zmagalo delavsko plavalno društvo iz Helsinkov v 11 min. 25.7 sek.

Nemška delavska reprezentanca na Danskem. Danska delavska športna zveza, ki je bila ustanovljena šele 15. maja t. l., je pozvala nemške delavske nogometaše, da pošljejo svojo reprezentanco v Kopenhagen. Reprezentanca je bila izbrana iz raznih klubov Severne Nemčije in prva mednarodna tekma danske zveze je izredno dobro uspela. Odigrala se je pred 8000 gledalci in Nemci, ki so bili v Kopenhagnu prisrčno sprejeti, so naleteli na moštvo, ki ga niso mogli podcenjevati. Tekma se je končala z rezultatom 2 : 1 za Nemčijo. Danci so se izkazali kot zelo urni nogometaši, a s slabo skupno igro. Nemce je pa rešila urnost in dobro placiranje.

Vzglyedno delo dunajskih plavalcev. Delavsko plavalno društvo na Dunaju ima svojo reševalno sekcijo, v kateri se nahajajo najboljši plavalci. Naloga članov je, da nadzirajo ob nedeljah kraje, ki so za neizkušene plavalce nevarni in na katerih so se doslej dogajale nesreče. Sekcija je rešila letos 26 oseb sigurne smrti in v 400 slučajih solnčarice, prask itd. je nudila prvo pomoč.

Mednarodni nogomet. Začetkom septembra t. l. se je vršila šesta nogometna tekma med avstrijsko in nemško delavsko reprezentanco v Breslau-u. V dosedanjih petih tekmah so zmagali trikrat Avstrijci, enkrat Nemci in ena je bila neodločena. Tokrat je zmagala zaslužen Nemčija 4 : 2, dasi so Avstrijci vodili v prvem polčasu že 2 : 0. Nemci so nedavno premagali tudi Angleže. — Tudi na Dunaju je premagala delavska reprezentanca čeških Nemcev (Ustje n. Lebi) Avstrijce 3 : 1, ker so le-ti nasprotnike vsled zadnje zmage nad njimi s 6 : 1 podcenjevali. Podlegli so pa v boljši igri. — Prvak čeških Nemcev S. K. Lasalle iz Krochwitza je zmagal v Leipzigu 3 : 2, v Magdeburgu pa 5 : 0. — Dunajska delavska reprezentanca je premagala štajersko s 3 : 2.

Iz delavskega športnega gibanja v Jugoslaviji.

Ljubljana, 22. IX. S. K. Svoboda, Ljubljana — S. K. Jadran, Ljubljana 6 : 3 (3 : 3). Prva prvenstvena tekma Svobode v I. razredu, v kateri si je pridobila važni točki.

22. IX. S. K. Grafika, Ljubljana : S. K. Reka, Ljubljana 4 : 1. Prvenstvena tekma II. razreda. Lepa zmaga mlade Grafike nad Reko, ki je letos zelo popustila.

29. IX. S. K. Svoboda, Ljubljana : S. K. Ilirija, Ljubljana 2 : 5 (0 : 2). Druga prvenstvena tekma, v kateri je ljubljanska Svoboda pokazala zelo dobro formo. Rezultat bi bil še boljši, da si ni Svoboda zabila dva lastna gola. Ugajali so v igri zlasti Boncelji, Prešeren, Zore in Koser.

S. K. Svoboda, Ljubljana, rez. : S. K. Ilirija, Ljubljana, rez. 2 : 5 (1 : 1).

Rezerva ljubljanske Svobode, ki je nastopila povečini z juniorji, je nudila neverjeten odpor ilirjskim rezervi, v kateri so nastopili stari rutinirani igralci, med njimi Unterreiter, Strebovec, Žitnik itd.

Maribor. 29. IX. S. K. Svoboda, Maribor : S. K. Rapid, Maribor 0 : 10 (0 : 6).

6. X. S. K. Svoboda, Maribor : S. K. Železničar, Maribor 1 : 6 (1 : 6).

Celje. 29. IX. S. K. Olimp, Celje : S. K. Atletiki, Celje 2 : 2 (0 : 0). Mlado moštvo S. K. Olimp je pokazalo takoj ob prvem nastopu, da je ž njim v Celju računati.

S. K. Olimp, Celje, rez. : S. K. Atletiki, Celje, rez. 1 : 7 (0 : 1).

6. X. S. K. Olimp, Celje, S. K. Celje, Celje 0 : 4 (0 : 3). — S. K. Olimp, Celje, rez. : S. K. Celje, Celje, rez. 3 : 2 (0 : 2).

Ptuj. 22. IX. S. K. Svoboda, Maribor : S. K. Ptuj, Ptuj 7 : 1 (4 : 1).

Trbovlje. 15. IX. S. K. Amater, Trbovlje : S. K. Svoboda, Ljubljana 0 : 4 (0 : 3).

6. X. S. K. Amater, Trbovlje : S. K. Trbovlje, Trbovlje 5 : 1 (1 : 1). Prvenstvena tekma. Lepa in koristna igra Amaterja, ki se je kvalificiral s tem za jesenskega prvaka trboveljskega okrožja.

Litija. 29. IX. S. K. Amater, Trbovlje : S. K. Litija, Litija 3 : 8 (1 : 5).

Zagreb. 6. X. S. K. Železničar, Zagreb : Hask, Zagreb 1 : 2 (1 : 2). — S. K. Železničar, Zagreb : S. K. Derby, Zagreb 1 : 2.

Sarajevo. 15. IX. S. K. Hajduk, Sarajevo : S. K. Slavija, Sarajevo 1 : 2 (0 : 1). — S. K. Hajduk, Sarajevo : S. K. Borac, Sarajevo 4 : 1. — S. K. Hajduk, Sarajevo : S. K. Sloga, Sarajevo 4 : 0.

22. IX. S. K. Hajduk, Sarajevo : S. K. Borac, Sarajevo 5 : 1 (1 : 1). — S. K. Sloga, Sarajevo : S. K. Petar Kočić 3 : 0.

29. IX. S. K. Železničar : S. K. Slavija 3 : 0. — S. K. Sloga : Hrasničar 3 : 1.

Novi Sad. 15. IX. Radnički, Novi Sad : Gosto, Beograd 2 : 4 (0 : 2).

23. IX. Radnički, Novi Sad : Make-donija, Solun 2 : 1.

Subotica. 29. IX. Sub. S. K. : S. M. T. C. 6 : 0 (1 : 0).

Vršac. 22. IX. Radnički, Vršac : P. S. K., Pančevo 1 : 5 (1 : 3).

Vel. Kikinda. 29. IX. S. K. Grafičar, Beograd : S. K. Slavija, Vel. Kikinda 1 : 0.

Beograd. 8. IX. Grafičar : Palilulac 1 : 0 (1 : 0).

15. IX. Grafičar : B. U. S. K. 6 : 2.

22. IX. Radnički : Čukarički 0 : 2

(0 : 1). — Železničar : Dušanovac 1 : 2

(0 : 1). — Gvozdjar : Gradjanski 2 : 4 (1 : 4).

29. IX. Radnički, Beograd : Sparta, Zemun 3 : 4 (1 : 3). — Borac : Heroj 5 : 1

(3 : 0). — Železničar : Kosmaj 3 : 0 p. f.

Niš. Grafičar : Trg. pomočnik 4 : 0

(2 : 0). — Grafičar, rez. : Trg. pomočnik,

rez. 5 : 0.

Bijelina. 7. VII. R. S. K. Svoboda,

Tuzla : S. K. Zora, Bijelina 2 : 0.

8. VII. R. S. K. Svoboda, Tuzla : S.

K. Zora, Bijelina 2 : 5.

Brčko. 21. VII. R. S. K. Svoboda, Tuzla

: S. K. Gradjanski, Brčko 0 : 1 (0 : 0).

Paraćin. 21. VII. R. S. K. Borac, Paraćin

: S. K. Tomislav, Jagodina 3 : 0. — R. S. K. Borac, Paraćin : S. K. Karadjorđe,

Paraćin 2 : 1. — R. S. K. Borac, Paraćin

: Paraćinski S. K. 1 : 5.

Užice. 21. VII. Svoboda : Vardar 7 : 0.

Sušine-Gjurgenovac. 18. VIII. Ljeskovica

: Taninpila 4 : 4 (3 : 2).

Ljeskovica. 4. VIII. S. K. Ljeskovica

: R. S. K. Proleter 9 : 0 (4 : 0).

Orahovica. 11. VIII. Ljeskovica : Hajduk,

Orahovica 2 : 1 (0 : 0).

Tiskovni sklad »Svobode«.

Doslej so darovali:

Franc Kumar, vpok. žel., Šiška-Ljubljana	Din 20.—
Na nabiralne pole so nabrali:	
Josip Mazovec, Zalag	Din 85.—
Jože Kačar, Zalag	Din 60.—
	Din 165.—
Prešnji seznam	Din 2098.80
Vsega skupaj se je zbralo	Din 2263.80

Listnica uredništva.

Dopisniki, ki ne bodo zagledali svojih dopisov v tej številki, naj se ne jezé. Vse smo opozorili, da je treba za vsako prihodnjo številko poslati rokopolis najkasneje do 20. v mesecu. Danes ponovno to podujamo.

Forelovo razpravo »Človek in mravlja« v 9. štef. naj smatrajo bravci za končano.

Uredništvo.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon šte. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specijalna popravljalnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon šte. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodnejše.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

Zadružna založba

v Ljubljani

Miklošičeva cesta 13

priporoča svojo bogato za-
logo knjig, zlasti: Železno
peto, Golgota, Povesti L.
Kuharja, Idejne predhodnike
socializma, Karl Marx, V
Ameriko, O zgodovini del.
gibanja na Slovenskem.

Zadružna banka

v Ljubljani, Miklošičeva c. 13

se priporoča za vse
denarne posle (devize,
valute) za vsa denarna
nakazila v tujino, za
naložbe gotovine, za
nakup in prodajo vred-
nostnih papirjev, srečk
— — itd. itd. — —

Obračajte se

kadar rabite ma-
nufakturno blago
vsake vrste na

Produkcijo

Ljubljana, Tržaška c.

ali na njene prodajal-
ne na Olincah (Rožna
dolina), Marlbor, Stu-
— — denci. — —

Vsak zaveden delavec in vsaka zavedna delavka mora biti članica

Konzumnega društva za Slovenijo r. z. z o. z.

če je njegova zadružna prodajalna v njegovem okolišu.
Dolžnost je kupovati vse v zadružni prodajalni.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodela zadruga v

Severni Ameriki.

*Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, po-
škodbe itd. - Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi
in Mehiki. - Ima nad šeststo krajevnih podružnic
po raznih krajih Amerike.*

Premoženje 3,500.000 dolarjev.

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill